

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
בהעלותך
סיון ה'תשע"ד ב'שכ"ה
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

נושאי השיעור:

ביאור דרשת חז"ל על הפסוק הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה.
אופן חניית בני ישראל במדבר וסדר נסיעתם, מקום מחנה שכינה ומחנה לוייה,
ונפק"מ לעניין סדר ישיבת המתפללים בבית הכנסת. ביאור איך גם אצלינו יש דמיון
למחנה שכינה ולמחנה לוייה. ואם לדמות את התפילה לשעת חנייה שהיו כתיבה, או
לשעת נסיעה למאן דאמר כקורה.
המשך התייחסות מרן שליט"א למש"כ בחוברת "עין לא ראתה", ולדבריו החמורים
מבחינת ההשקפה וההלכה, ודחיית פירושו המחודש בעניין קמחית שזכתה לבנים
צדיקים.
דברי מרן שליט"א בעניין חיזוק צניעות הנשים והבנות בדורנו, האמונה והצניעות
קשורים האחד בשני.
עניין זכירת שם ה' תמיד, וטעם לתיקון מאה ברכות בכל יום.
קריאה נרגשת ממרן שליט"א להשתתפות ב"מבצע האלף" לטובת הישיבה הגדולה
"פרי עין חיים" לבני ק"ק תימן יע"א בעיר בית שמש.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול הלשון – 03-6171031
מספר השיעור במערכת קול הלשון – 383
מספר השיעור בדיסקים – 258

השיעור מוקדש להצלחת
הרב זוהר בן שמואל אדמוני הי"ו,
המקום ב"ה ימלא כל משאלות ליבו וליבכם לטובה,
אבי"ר.

השיעור מוקדש להצלחת הרב זוהר בן שמואל אדמוני הי"ו, המקום ב"ה ימלא כל משאלות ליבו וליבכם לטובה, אכ"ר.

ביאור דרשת חז"ל על הפסוק הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה. אופן חניית בני ישראל במדבר וסדר נסיעתם, מקום מחנה שכינה ומחנה לוייה, ונפק"מ לעניין סדר ישיבת המתפללים בבית הכנסת. ביאור איך גם אצלינו יש דמיון למחנה שכינה ולמחנה לוייה. ואם לדמות את התפילה לשעת חנייה שהיו כתיבה, או לשעת נסיעה למאן דאמר בקורה.

נאמר בפסוק, הִבִּיאֲנִי אֶל בֵּית הַיַּיִן וְדָגְלוּ עָלַי אֲהָבָה [שה"ש ב', ד']. חז"ל דורשים פסוק זה, על מעמד הר סיני. הרי ידוע כי התורה נמשלה ליין, ואם כן, בֵּית הַיַּיִן, זהו הר סיני, לשם הביא הקב"ה את כל עם ישראל, כמ"ש פְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטֶּף [שמות י"ב, ל"ז]. דהיינו, ששים ריבוא מישראל, שמעו את מתן תורה. והקב"ה ירד בכבודו ובעצמו על הר סיני, ביחד עם מלאכים ללא מספר, אשר היו בצורה של־דגלים. וזהו שנאמר, וְדָגְלוּ עָלַי אֲהָבָה. כלומר, הקב"ה בכבודו ובעצמו ירד, ביחד עם עשרים ושנים אלף מלאכים, אשר היו מסביבו. וזה, מחנה שכינה העליונה.

מסביב לכך, ישנו מחנה לוייה, שהם ארבעה מחנות של־מלאכים העיקריים והמפורסמים, גבריאל ומיכאל ורפאל ואריאל. ארבע מחנות, אחד מימין ואחד משמאל, ואחד מקדימה ואחד מאחורה. צד מזרח, וצד מערב, וצד צפון, וצד דרום. הראשי תיבות של־מלאכים האלה, הוא גמרא"א. דהיינו, גבריאל מיכאל רפאל אוריאל. כל אחד, עם המחנות שלו. כולם ירדו במעמד הר סיני, לתת את התורה לעם ישראל. ועל כך נאמר הפסוק, דָּגּוּל מִרְבָּבָה [שה"ש ה', י']. וכן, וּבְשֵׁם אֱלֹהֵינוּ נִדְגַל [תהלים כ', ה']. דהיינו, עם ישראל רצה והתאוה, להיות כפי הדוגמא העליונה. כמו שמלאכי המרום נמצאים בשמים, מסביב לכסא הכבוד, וכפי הסדר שהם ירדו בהר סיני, כך רצו גם עם ישראל להיות כמותם. והקב"ה הסכים להם, שנאמר, אִישׁ עַל דָּגְלוֹ

בְּאֵתֶת לְבֵית אֲבֹתֵם יַחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [במדבר ב', ב']. כפי שהתאוויתם, כך תחנו גם אתם. כמ"ש [שם שם, י"ז] פֶּאֶשֶׁר יַחְנוּ בֵּן יָסְעוּ. [עניין ילקוט שמעוני ורבינו בחיי, ושאר ספרים].

גם בפרשה שקראנו בשבת זו, פר' בהעלותך, מובא עניין סדר המחנות, וכן התקיעות אשר עשו בכדי לדעת אימתי נוסעים, ואימתי חונים. הפסוק אומר וְנָסַע דָּגָל מִחֲנֵה בְּנֵי דָן מֵאֶסְפָּה לְכָל הַמַּחֲנֹת [במדבר י', כ"ה]. מה הפירוש, 'מאסף לכל המחנות?' רש"י מביא את דברי התלמוד ירושלמי, לפי שהיה שבטו של דן, מרובה באוכלוסין, שבט דן, היה שבט גדול בלעה"ר, היה נוסע באחרונה, וכל מי שהיה מאבד דבר, היה מחזירו לו. כל אחר־עשר השבטים, נסעו מקדימה. והדבר שכית, שנאבדים דברים בדרך. שבט דן היה האחרון, והוא אשר היה מחזיר את האבידות של־כולם, זהו 'מאסף לכל המחנות'.

ממשיך רש"י ואומר, אית מאן דאמר, כתיבה היו מהלכין, ומפיק לה מן (במדבר ב') 'כאשר יחנו כן יסעו'. ואית דאמרי, כקורה היו מהלכין, ומפיק לה מן 'מאסף לכל המחנות'. ישנה דעה האומרת, כי הנסיעה וההליכה של כל המחנות, היתה כמו תיבה, דהיינו בצורה מרובעת. והראיה, מן הפסוק 'כאשר יחנו כן יסעו'. משמע, כי הנסיעה היתה, כמו החניה. לגבי החניה, אין מחלוקת על כך, שהם היו מסודרים בצורה מרובעת. כפי שהתורה מפרטת בפרשת במדבר, כתוב שם את כל סדר הדגלים, וכיצד הם חנו. יהודה היה הראשון, בצד מזרח. ובצד דרום, היה ראובן. ובצד מערב, היה אפרים. ובצד צפון, היה דן. ולכל אחד מהם, הצטרפו עוד שלושה שבטים. זאית דאמרי, כקורה היו מהלכים'. לא כתיבה מרובעת, אלא כקורה, משמע דהיינו צר וארוך. כלומר, שבט אחד, ואחריו עוד שבט, ואחריו עוד שבט. כך הם הלכו בצורה מסודרת, ושבט דן היה האחרון. למד"א שהיו הולכים כתיבה, שבט דן לא היה האחרון, כיון שהיו עימו שבטים

שערי יצחק – השיעור השבועי

מאבד דבר, היה מחזירו לו, הה"ד (במדבר י') 'מאסף לכל המחנות לצבאותם'. זאת אינה ראייה לכך, כי חייב להיות שהם נסעו כמו קורה. אלא, בגלל שהם היו אנשים רבים, לכן הם אספו את כל אבידות כולם, והשיגו על דבר זה. אבל לפי שיטתו, נסיעתם היתה כמו תיבה.

עלינו לדעת, כי עניין סדר מחנות עם ישראל וצורתם, לא היה לחנם.

מובא במדרש הגדול (במדבר דף י"ב) כך, 'באתות לבית אבתם', מסורת היא בידם מאבותם, כשאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם 'הבט נא השמימה' (בראשית ט"ו, ה'), הראה לו הקדוש ברוך הוא עגלה באמצע, ושנים עשר מזלות סובבים לה. לא רק המלאכים לבדם, אלא גם שנים-עשר המזלות אשר בשמים, גם הם מסודרים בצורת דגלי המדבר. טלה אריה קשת אש, במזרחה שלעגלה. שור בתולה וגדי עפר, בצפונה שלעגלה. תאומים מאזנים ודלי רוח, במערבה שלעגלה. סרטן עקרב ודגים מים, בדרומה שלעגלה. ואמר לו, זה סימן לבניך, שעתידין להיות ארבעה דגלים, שלשה מכל צד, והארון באמצע.

ואף יעקב אביהם רמזה להם, בשעה שציום לשאת ארון שלו לארץ ישראל. יעקב אבינו ביקש מבניו, כי בלוויה שלו, יחזיקו ויטענו את מטתו כפי הסדר הזה. כבר יעקב אבינו ע"ה, נתן להם את הסדר הזה. יהודה יששכר וזבולון, יטענו מן המזרח. ראובן ושמעון וגד, יהיו טועני מן הדרום. אפרים ומנשה ובנימין, מן המערב. דן אשר ונפתלי, מן הצפון. כל אותו הסדר, שהיה בסופו של-דבר במדבר, יעקב אבינו ציוה אותם כבר אז להיות כסדר הזה. לכן כתוב, כי כאשר ציוה הקב"ה את משה רבינו לעשות כך, הוא התחיל לחשוב, אולי אם אני אגיד להם כך, הם לא יסכימו? לכל אחד יהיה שיקול אחר, יהיו אשר ירצו להיות ראשונים, ויהיו אשר ירצו להיות אחרונים, ויהיו אשר ירצו להיות בצד מסויים. אמר הקב"ה למשה רבינו

נוספים, ממילא יוצא כי היו שלושה שבטים באחרונה. אבל כל זה, מדובר על החניה. אולם לגבי הנסיעה, המד"א הזה מביא ראייה מן הפסוק 'מאסף לכל המחנות', כי שבת דן, היה האחרון, ומכאן ראייה שהיו הולכים כמו קורה.

מקור דברי רש"י, הוא בתלמוד ירושלמי מסכת עירובין [פרק חמישי הלכה א'], וז"ל, כיצד היו ישראל מהלכין במדבר. רבי חמא בר חנינה, ורבי הושעיה. חד אמר, כתיבה. וחרנה אמר, כקורה. מאן דמר כתיבה, (במדבר ב) 'כאשר יחנו בן יסעו'. הוא מביא ראייה, כי הסדר בנסיעה, היה כפי סדר החניה. 'כאשר יחנו', 'בן יסעו', דהיינו כמו תיבה. יהודה יששכר וזבולון, היו מקדימה. המשכן, היה באמצע. מסביבו, היו הלויים, דהיינו משה רבינו, ואהרן ובניו, גרשון וקהת ומררי. וכל השבטים האחרים, היו מסביב אליהם. מאן דאמר כקורה, מביא ראייה מן הפסוק, 'מאסף לכל המחנות לצבאותם' (במדבר י').

מאן דאמר כקורה, ומה מקיים כתיבה 'כאשר יחנו בן יסעו'? מה הוא יענה על כך? הרי כתוב מפורש בפסוק, 'כאשר יחנו בן יסעו'? לכן, הוא מפרש פירוש אחר, בכוונת הפסוק הזה. מה בחנייתן על פי הדיבור, אף בנסיעתן על פי הדיבור. דהיינו, אין הכוונה שצורת הנסיעה היתה כמו צורת החניה, לגבי כך שהם היו כמו תיבה. אלא הכוונה היא, כי כפי שהחניה היתה עפ"י הדיבור, כך הנסיעה לא נעשתה על דעת עצמם, אלא רק כאשר הקב"ה נתן את האות לכך. כידוע שעמוד הענן היה עושה סימן, ועל ידי כך הם היו יודעים, כי כעת צריכים להתחיל בנסיעה.

ומאן דאמר כתיבה, מה מקיים כקורה 'מאסף לכל המחנות לצבאותם'? מה הוא יענה? הרי כתוב 'מאסף לכל המחנות'? משמע כי שבת דן, היה בסוף? ולפי"ז יוצא, כי כל שבת היה בנפרד? אלא, לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלוסין, היה נוסע באחרונה. וכל מי שהיה

ע"ה, אל תדאג, כבר יש להם מסורת מיעקב אביהם, כיצד יהיה הסדר. מה שהיה אז, הוא כבר דבר המקובל אצלם, והם ימשיכו בכך גם עתה. לאף אחד לא יהיו טענות ומענות, על הסדר הזה. אם עשיתם לי כן, אתם עתידים ליעשות כן ארבעה דגלים, והקדוש ברוך הוא משרה שכינתו ביניכם. וכן עשו. שנאמר, ויעשו בניו לו כן כאשר צום (בראשית נ', י"ב). לכך נאמר 'באתת לבית אבתם'.

רבינו שלום שבזי זיע"א, כותב בספרו חמדת ימים, בפרשת במדבר ודף ק"ב, כי עניין הדגלים, הוא 'עמוק מאד'. דהיינו, בסדר הזה, ישנם טעמים ועניינים גבוהים.

נפקא מינה מכך היא, לגבי סדר הישיבה בבית הכנסת.

כידוע, אבותינו נהגו לסדר את מקומות הישיבה בבתי הכנסת, לא כפי שיושבים כעת בביהמ"ד כאן, שורות שורות, אלא הם היו יושבים מסביב בצמוד לכותלים. כך היה, בכל בתי הכנסת בתימן. ואף בארץ ישראל, עדיין ישנם רבים העושים כך. גם כאן בביהמ"ד "פעולת צדיק", היינו רוצים שכך תהיה צורת הישיבה, אבל הדבר לא הסתדר לנו מבחינת הבנייה, כיון שהעמודים הנמצאים כאן באמצע, מפריעים לכך. כיון שזה היה בעבר בית דמגורים, הסירו רק את הקירות, ונשארו העמודים התומכים את התקרה כפי שהיו.

אבל למעשה, זהו הסדר הרצוי, כיון שכך בדיוק היו דגלי המדבר. הדבר ממש הפלא ופלא. דהיינו, הקהל היושבים מסביב, הם כמו כל השבטים, אשר היו בצד מזרח, ובצד דרום, ובצד מערב, ובצד צפון. כמו כן, מחנה שכינה היה באמצע, וא"כ התיבה אשר עליה ספר התורה, היא מחנה שכינה. כיון שמוציאים את ספר התורה מן ההיכל, ומניחים אותו על התיבה. בדרך כלל, אמנם לא אצל כולם אבל

כך היה בד"כ, אבותינו נע"ג לא נהגו להניח את התיבה באמצע בית הכנסת, וק"ו שהם לא בנו בימה בכלל. האשכנזים, בנו בימה. וכך גם הספרדים. אבל אבותינו, לא בנו בימה קבועה. אלא, היתה תיבה אשר לידה עמד השליח ציבור, כאשר היה מתפלל, וזה סמוך להיכל. ובעת קריאת התורה, היו מעבירים את התיבה לאמצע ביהכ"נ. דהיינו, יש גלגלים לתיבה, וכך היו מעבירים אותה, בכדי שבזמן קריאת ס"ת, ישמעו זאת כל העם. ישנם אנשים, אשר קולם נמוך, לכן בכדי שהציבור לא יפסיד שום מלה בקריאת ס"ת, הם היו מעבירים את התיבה לאמצע. אם כן, כאשר הס"ת מונח על התיבה, זהו מחנה שכינה.

מסביבו, צריך להיות מחנה לוייה. כפי שמסביב למשכן, היו משה ואהרן ובניו, בצד מזרח. יהודה יששכר וזבולון, היו בצד מזרח מקדימה ממש, כיון שהם היו החשובים ביותר. בדרך כלל, אמנם לא תמיד ולא באופן קבוע, אבל אולי בדורות הראשונים הדבר היה מקובל יותר, שהאנשים החשובים, יושבים בצד מזרח. אולם בדורות האחרונים, הדבר לא היה מקובל בדרך כלל, כפי שהוא מקובל כיום אצל האשכנזים, שצד מזרח הוא הצד החשוב. אמנם גם בארץ תימן, ישנם כאלה אשר עשו זאת. ישנם רבנים, אשר ישבו בצד מזרח. ואם הם היו רבנים חשובים, אזי לאחר שהם נפטרו, אף אחד לא ישב במקומם. זכור לי, כי היה בית כנסת אחד בעיר צנעא, אשר שמו את התיבה בצד ולא באמצע, בכדי שאף אחד לא ישב במקומו של מארי. הם העבירו את התיבה לשם, על אף שהדבר היה משונה, כי התיבה שם לא היתה במרכז. וישנם כאלה, אשר השאירו את מקומו פנוי, כנראה עשו איזה סימן, בכדי שאף אחד לא ישב על אותו המקום. כמובן, המדובר הוא אם אותו מארי היה תלמיד חכם חשוב ומפורסם, ולא היה אף אחד אחריו, אשר ימלא את מקומו. לאות כבוד והערכה, הם עשו זאת.

אבל כך היו בתי הכנסת העתיקים. וכן מבואר בגמ', בבית הכנסת של אלכסנדריה, וכן עוד עד עתה המנהג הפשוט בכל בתי כנסיות של-קהילות יראי ה' וחושבי שמו.

וצורת בית הכנסת הנהוגה על צורת בית הכנסת 'אלטנניא שוהל' בפראג, זהו בית הכנסת המפורסם של מהר"ל מפראג, הנקרא אלטנוי, שהוא מנהג הפשוט אצלנו, דומה ממש לדגלי מדבר, שהיה שלוש מחנות. מחנה שכינה באמצע, וסביב לה מחנה לוי, וסביב לה ארבעה דגלים. אבל לכאורה, מה האשכנזים עשו? וכי מישוהו אצלם היה מתרגם? כיצד הסתדר להם, ה'מחנה לוי'? אלא, שאצלם היה משהו אחר.

הערה מהקהל: אולי בעבר הם תירגמו? תשובת מרן שליט"א: אבל הוא מדבר אז, לפני כמאה וחמשים שנה, ואת התרגום הם ביטלו כבר מלפני 800 שנה בערך, או אפילו יותר. מאז, אינם יודעים מהו תרגום בציבור. בודאי שבעבר גם הם תירגמו, כל עם ישראל תירגמו בעבר, הרי הדבר מוזכר במשנה ובגמרא, והדבר היה קיים אצל כל עם ישראל. אבל בספרד ובארצות אירופה, התרגום התבטל כבר מלפני מאות שנים.

אולם אצלם, היה משהו אחר תמורת המתרגם, כן בימה באמצע, שעליה קוראים בתורה, הבימה אצלם היתה בנויה בצורה קבועה, היא דוגמת מחנה שכינה. וסביב לבימה, ישיבת אנשים אצטבאות קבועים, דומה למחנה שנייה, היא מחנה לוי. כך הוא כותב. הם היו עושים כסאות ומושבים, מסביב לבימה. אפילו מקדימה בצד מזרח, הם היו עושים מושבים, אצטבאות קבועות מסביב. ואח"כ סביב לזה, רשות להלך, זה היה רשות הרבים. הרי במשכן בדגלי המדבר, היה המחנה שכינה באמצע, הוא היה ארבעה מילין על ארבעה מילין, ובינו לבין יתר המחנות, היה מרחק של אלפיים אמה. דהיינו, הם לא היו סמוכים, אלא

בכל אופן, בזמן קריאת התורה, או בחג הסוכות בעת אמירת ההושענות, וכן בשמחת תורה, שאז מקיפים את התיבה, הם העבירו אותה לאמצע, דהיינו למרכז ביהכ"נ, ועליה היה מונח ספר התורה. משה רבינו ואהרון ובניו, היו מקדימה, בעת חניות המשכן. ומסביב, היו גרשון וקהת ומררי. בכל צד, היה שבט אחד. א"כ, גם אצלנו בביהכ"נ, הדבר הוא כך. שהרי החזן, עומד מצד צפון שלתיבה. והקורא בתורה, עומד באמצע, זה בצד מערב. והמתרגם, עומד בצד דרום שלתיבה. זוהי צורת סגול. כך היה מסביב לתיבה. אבל מקדימה בצד מזרח, אין לנו את מי לשים, כיון שכנראה כבר אין מי שיתאים להיות תמורת משה ואהרון ובניו. אמנם כנגד גרשון וקהת ומררי, יש לנו משהו מעין זאת. אבל תמורת משה רבינו ואהרון ובניו, אין לנו תמורתם. ממילא, המקום נשאר ריק. כנלע"ד בס"ד להסביר.

לפי זה יוצא, כי הסדר בבית הכנסת, הוא בדיוק כפי סדר דגלי המדבר. כמובן, לא אותו הדבר ממש, כי אין אצלנו חלוקה לפי שבטים, והסדר אינו מדוייק. אבל זאת מעין דוגמא, כפי מה שאפשר לנו לעשות, על מנת שיהיה דמיון לדבר זה.

ראיתי כי ספר שו"ת מחולת המחנים [להר"ר ישראל דוד יפה, סי' ה' דף ל"ח], עומד על עיקרו של עניין זה. ומתברר מדבריו, כי גם האשכנזים בעבר עשו כך. וכך הוא כותב, תכלית המנהג הזה, לזכור למראה עיניו צורת משכן ודגלים, וחומר הוא מצות הקב"ה בכל כלי ביהמ"ק, ללכת בנתיבי התורה, שציוה משכן באמצע, כן יהיה הכל באמצע. וצורתו היא עצמיות הדבר, למען נבין שאין להקב"ה שום ענין בגדר מקום כלל וכו'. ובהמשך הוא כותב, כל בתי הכנסת הישנים, קרוב מן ימות החרבן, נמצאים על הצורה הזאת. זהו דבר מעניין. הוא אומר, כי כך היו כל בתי הכנסת העתיקים. משמע, כי כבר בזמנו ישנם אשר שינו את זאת,

רחוקים. זה היה מקום מיוחד, שהיתה להם האפשרות ללכת בו. [כשהיו בני במדבר, בארה של מרים היתה נובעת, וממנה נעשו נחלים נחלים, שהיו מקיפים את מחנה שכינה ויצאו לכל ארבעת הפינות וכו', כדאיתא בילקוט שמעוני ס"פ פקודי, ובמעם לוועז פי' במדבר דף י"ט]. ואחר-כך יושבים סביב לארבעה כתלי בית הכנסת, דומה ממש לארבעה דגלים מרובעים.

והוא ממשיך וכותב, ומעתה כל איש ישראלי, כאשר יבוא לבית הכנסת, יתעורר לבבו, כאשר יראה צורת המשכן ודגליו לנגד עיניו ממש. הוא מוסיף פה דבר מעניין, אשר לא היה נהוג אצלינו, ומדבריו משמע כי גם אצלם הדבר לא היה נהוג, אלא רק בבית הכנסת שבעיר פראג היה כך. ודגל גדול הפרוש על הבימה בקהילת קודש פראג. הם היו שמים דגל ממש, כמו הדגלים שהיו במדבר. כפי שישנם כיום דגלים של מדינות, כך היה לכל שבט את דגלו, וכך הם גם עשו בביהכ"נ, דהיינו דגל ממש. דבר זה, לא נשמע אצלינו. הוא גם-כן לזאת הכוונה, לעורר העם, אשר כל צורת הבימה וביהכ"נ דומה ממש לדגלי מדבר, ובא לציון גואל אמן.

שאלה מהקהל: מה היה גודל בתי הכנסת בארץ תימן?

תשובת מרן שליט"א: תלוי כמה אנשים התאספו. בארץ תימן, בתי הכנסת הגדולים ביותר, יכלו להכיל אולי אלפי איש [עיי' אבן ספיר חדרי תימן פרק מ' דף צ"א ע"א ד"ה בעיר], וחושבני כי בית הכנסת 'גרשי' עם החצר שלה, היתה יכולה להכיל שלושת אלפים או ארבעת אלפים אנשים. זאת היתה בית כנסת גדולה, אבל בכל ימות השנה היא היתה ריקה, לא היה להם ציבור קבוע. ורק כאשר רצו הרבנים לאסוף את כל הציבור, קיבוץ תפילה לצורך השעה, הם היו קובעים להתכנס שם. אבל בתי כנסת הרגילים, הכילו אולי מאה אנשים. פחות או יותר.

שאלה מהקהל: אבל מבחינת סידור המושבים, בצורת ישיבה כזאת, לא ניצלו מספיק את המקום?

תשובת מרן שליט"א: נכון. זאת הסיבה, שאיננו יכולים לעשות כך, כאן בביהמ"ד שלנו, כי המקום צר מהכיל. מלבד הסיבה שאמרנו קודם, בגלל העמודים. ואם נניח את התיבה באמצע ביהכ"נ, גם אז לא יהיה מקום. ה' ברוך הוא ירחיב גבולנו. אם הדבר היה מסתדר, אזי אה"נ, בודאי שהיינו עושים כך.

אבל למעשה, מנהגם של-אלה העושים שורות שורות, כתוב במפורש בתוספתא [מגילה פרק ג'] וברמב"ם [הל' תפילה פי"א הל"ד], וגם הרמ"א בשו"ע [או"ח סי' ק"נ סעיף ה'] מביא זאת. אולם נלך לפי הסדר, ובהמשך נראה זאת בע"ה.

שלח אלי הרב צבי וינברג שליט"א, מהעיר בית שמש, את העלון שלו "קב ונקי" לפרשת במדבר, והוא אשר עוררני לעניין זה. ויישר כוחו.

בהתחלה הוא מביא את דברי הרמ"א [בסי' ק"נ סעיף ה'] הכותב כך, סדר הישיבה בבתי כנסת הוא, שהזקנים יושבים ופניהם כלפי העם. בצד מזרח, הם היו מושבים את הזקנים. 'זקנים', תרתי משמע. או זקנים ממש, או תלמידי חכמים, זקנים ש'קנו חכמה'. ופניהם היו כלפי העם. ושאר העם כולם, יושבים שורות שורות, ופניהם כלפי הקודש ופני הזקנים.

לאחר מכן הוא מביא את דברי הטורי זהב [סק"ב], מ"מ יזהרו שלא יעשו שום מקום לישיבה עליו בין הבימה ובין ההיכל, באופן שיהיה פני היושב נגד הבימה ואחוריו להיכל. דגנאי הוא. הוא מדבר לפי מנהגם שהבאנו מקודם, לעשות שורה מקדימה לפני הבימה. אמנם אצלינו, לא היה קיים דבר כזה, שהאנשים ישבו לפני התיבה. אומר הט"ז, כי אם תעשה כך, נמצא כי כל המתפללים יושבים כאשר פניהם למרכז, כלפי התיבה וספר התורה, ואילו האנשים

שערי יצחק – השיעור השבועי

שאלה מהקהל: אבל הרי הרמ"א כותב כך?
תשובת מרן שליט"א: אכן. אבל הם רצו לעשות כך, לא בגלל שהרמ"א אומר זאת. אולי אפילו לא ידעו כי הרמ"א כותב כך. עכ"פ ברור וידוע היה כי השיקול האמיתי שלהם לא היה בכדי להידמות לרמ"א, אלא בכדי להידמות לאומות העולם.

שאלה מהקהל: וכי מה שהרמ"א כותב, זה לא היה מנהגם? הרמ"א מביא הנהגה, שהם לא נהגו אותה?
תשובת מרן שליט"א: אמנם הדבר מעניין. כנראה צריכים לומר, כי היו הבדלים בין הארצות. הרמ"א היה בעיר קראקא, בפולין. אבל ישנם עוד באירופה הרבה ארצות. [עיי לקמן ד"ה וכוך].

שאלה מהקהל: גם החסידים יושבים בבתי כנסת כפי שאנחנו.
תשובת מרן שליט"א: יפה, אשריהם שהם מחזיקים עד היום את המנהג הזה.

בכל אופן, החת"ס הקפיד שלא להיכנס לבית כנסת ששינו את סדר הישיבה.

מאידך גיסא, הוא מביא בסוף, כי ישנם אשר הקילו בכך. מצייין הוא את הספר לב העברי, ואת שו"ת עצי חיים [או"ח סי' י"א], ואת שו"ת מהרשד"ה להר"ר שמעון דוד יונגרייז [או"ח סי' י"ז], ואת הספר מנהגי הקהילות [ח"א עמ' כ"א הערה י"ד].

ראיתי בס"ד, כי גם בעל שו"ת ערוגת הבושם [להר"ר משה גרינוולד, חלק או"ח סי' כ"ח], דן בעניין זה, והוא מביא כי שאלו אותו על כך. רצו מנהיגי איזו קהילה, לשנות את סדר המקומות שלבית הכנסת, ולסדרם שורות שורות. אבל הרב שהיה שם, התנגד לכך. מנהיגי הקהל אמרו לו, אתה סתם מחמיר וכו'. אותו רב, פנה לבעל שו"ת ערוגת הבושם, כיון שהוא רצה לקבל ממנו חיזוק לדבריו.

הללו, יהיו פניהם אל מול הבימה, כאשר אחוריהם להיכל. בשלמא אלו היושבים בצדדים, פניהם כלפי העם. אבל מי שישב באופן קבוע בצד מזרח שלתיבה, כאשר אחוריו כלפי ההיכל, הדבר איננו מתאים. ועוד, שלא יפסיק בין המברך על הס"ת ובין ההיכל, דנראה כמשתחוה לו המברך.

מעיר על כך הרב וינברג שליט"א, מאידך גיסא, מצאנו הרבה בתי כנסת באירופא, שצורת סידור הספסלים שלבית הכנסת היתה, שמכל צידי בית הכנסת היו פונים לכיוון הבימה שבאמצע בית הכנסת כולל צד מזרח.

ובהמשך הוא מביא את דברי שו"ת מחלת המחנים [להר"ר ישראל דוד שליזנגר, נדפס בשנת תרי"ט], ומציין חלק מן הדברים שהבאנו מקודם. אבל הוא כתב זאת כך, כל איש ישראלי כאשר יבוא לביהכ"נ וכו', והדגל [מפה] הגדול הפרוס על הבימה, הוא ג"כ לזאת הכוונה וכו'. אינני יודע, מדוע הוא הסביר כי 'הדגל', היינו 'מפה' שהיתה פרוסה על הבימה? לכאורה, זהו דגל ממש. אולי הם עשו משהו, כעין חופה, אינני יודע.

אבל בסוף דבריו, יש דבר מעניין, כאשר ניסו המתחדשים, בתקופתו של החתם סופר, הרי בזמן החתם סופר, התחילה הרפורמה בהונגריה, והם ניסו לשנות הצורה, ולסדר את כל הספסלים לכיוון מזרח, לעשות זאת שורות שורות, ראו זאת גדולי הפוסקים כאיסור גדול לשנות, והחמירו בזה מאד. בשום אופן, הם לא הסכימו לעשות זאת, כיון שהדבר נחשב מודרני, וראו בכך קלקול. עד כדי כך, שהחת"ס לא נכנס לבתי כנסת ששינו את הסדר. הסיבה שהם עשו זאת, כיון שכנראה הם רוצים להידמות לאומות העולם. זה היה השיקול שלהם. דעות זרות וכוזבות.

וכך הוא עונה לו, דבר זה גלוי וידוע ונודע למשגב, שכל בתי כנסת הישנים, רובם ככולם, תשימו לב, הוא לא אומר 'כולם'. הרי כידוע, פעמים רבות מביא הרמ"א איזה מנהג, שאינו היה בכל הארצות. הרי באשכנז עצמה, ישנם כמה וכמה מנהגים. יש את מנהגי פולין, ויש את מנהגי ליטא, ויש את מנהגי הונגריה, ויש את מנהגי רומניה, ומנהגי אשכנז, דהיינו הַיְקִים. בינם לבין עצמם, היו מנהגים שונים. א"כ, רובם ככולם, מקום המושבות שלהם עשויים עם סטנדרט, ואינם מסודרים שורה אחר שורה, אלא שורה אחת על פני כל המזרח, ושורה אחרת על פני כל כותל הצפוני, ושורה אחת על פני כל הכותל הדרומי, ואח"כ שורה כיו"ב סמוך להם. והגם דמבואר בנודע ביהודה [מהדו"ת סי' י"ח], שאינו מוזכר בשום מקום בש"ס תמונת בתי הכנסת באיזה אופן שיהיו, מ"מ אין להעלות על הדעת שיהיו הקדמונים עוסקים בבניין בית הכנסת שהוא לנו מקדש מעט, ולא יהיו מתייעצים בזקני העיר ובחכמיהם, לקיים שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך. וכי הם יעשו זאת, על דעת עצמם? מבלי שיתיעצו? בודאי כי אלה אשר בנו את בית הכנסת, שאלו את גדולי התורה. כמו שנאמר 'שאל אביך ויגדך, זקניך ויאמרו לך'.

והרי אנו רואים, שכל בתי כנסיות הקדמונים, סדר מקום המושבות הוא על דרך הנזכר לעיל, מן הנמנע שלא יהיה זה עפ"י פקודת חכמי הדור. בפרט שכפי הנראה, קביעות המקומות ועשייתן שורות שורות בלא סטנדרט הוא פשוט יותר וכו'. וגם פשוט, שאפשר להוסיף כמה וכמה ספסלים ומקומות לישיבה יותר יותר, על דרך זה. וכי לא עלה בדעתם, לעשות דבר כזה, שהמקום מנוצל יותר? ואיך השתבשו כולם לעשות דוקא על אופן הנ"ל. הדבר לא מתקבל על הדעת.

והוא בעצמו שואל, וביותר תמוה, דהא באמת מבואר ברמב"ם פרק י"א מהל' תפילה, וכך בטור או"ח סי' ק"נ וברמ"א שם, כיצד העם יושבים בבתי כנסיות? הזקנים יושבים ופניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי ההיכל, וכל העם יושבים שורה לפני שורה, לפני השורה אחורי שורה שלפניו, עד שיהיו פני העם כלפי הקודש לפני הזקנים. ואיך העלימו הקדמונים עיניהם ממה דמבואר מזה סדר הישיבה, שלא כנהוג בבתי כנסיות הישנים שבזמנינו. הן אמת שכתב הלבוש באו"ח סי' ק"נ וז"ל, בימיהם היה להם סדר, כי יושבו כל אחד מן הציבור לפי כבודו, ועכשיו קונים המקומות בדמים יקרים, כל אחד לפי עשרו, ואין מקום לאותו סדר, ע"כ לא כתבתי עכ"ל. כעת, קונים את מקומות הישיבה, וכבר לא מקפידים על הסדר, ומי ישב בצד מזרח, כיון שזאת אינה חלוקה של מקומות, אלא על פי קנייה. מיהא עכ"פ לא היה להם לשנות מקום קביעות המושבות וסידורם, ממה שמבואר ברמב"ם ובטור.

ובהמשך הוא אומר כך, ואני חושב, אולי יראו בהיכלי שרים או בבתי אחרים כזה, ורוצים להידמות. זאת היא הנקודה. אולי הם רצו ח"ו להידמות למקומות של גויים. ואם הוא מטעם זה, אני קורא ע"ז זי"שכת ישראל עושהו ויבן היכלות, ולכן טוב הדבר שלא לחדש דבר ממנהגים ישנים, ובפרט בדור הזה.

ועיין בתשובות חתם סופר או"ח סי' כ"ז שהביא דברי הנוב"י וכתב עליו דדבר גדול דיבר הנוב"י, ומסתמא ראו הקדמונים שבקביעות מקומות על סדר שורות שורות, יש בזה התדמות לחוקת העמים, וע"ד שכתב רש"י בפסוק זלא תקים לך מצבה אשר שנא י"י אלדיך, ואעפ"י שהיתה אהובה לו בימי האבות, עכשיו שנאה, מאחר שעשאו אלו חק לע"ז.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בכך מתיישב העניין. כיון שלכאורה, הדבר הוא פלא גדול. כיצד ישנה תוספתא, האומרת במפורש שיושבים שורות שורות, ואין מאך דאמר החולק על כך, ובכל זאת נהגו לעשות אחרת ממ"ש בתוספתא.

אבל הפוסקים, לא נכנסו לעניין זה. הכסף משנה [על הרמב"ם שם] אומר, כי זהו מנהג. דהיינו, זה לא שהתוספתא אמרה את הדבר הזה בתורת הלכה, זה לא שחז"ל קבעו כאן איזה דין, שכך צריכים לשבת בבית הכנסת, ושהבימה תהיה באמצע. הכסף משנה כותב, כי אצלם המנהג היה, שהבימה תהיה סמוך להיכל. אבל הוא אומר, כיון שבזמן חז"ל היו בתי הכנסת גדולים מאד, ממילא לא מתאים לשים את הבימה קדימה, אלא צריך לשים אותה באמצע, בכדי שכולם ישמעו. אבל בתי הכנסת שלנו, הם קטנים, ממילא יותר מתאים, שהבימה תהיה סמוך להיכל. כך כותב הכסף משנה, וכן הרדב"ז [ח"א סי' רל"ז].

נראה מדבריהם, כי אין שום קפידא בכך, על אף שלא מובא בתוספתא מי שחולק על כך. ולכן גם הם ישבו, כפי שנהגו אבותינו, והישיבה בבתי הכנסת היתה מסודרת כמו האות ח"ת.

שאלה מהקהל: אם ישנו קהל רב, וישנה רק שורה אחת מסביב לכתלים, ואין מקום לכולם, האם אפשר לעשות שורה נוספת כסדר הזה? תשובת מרן שליט"א: אין הכי נמי, אם תרצה לנצל את המקום, תוסיף כך עוד שורה, ואפילו עוד שורה. אבל, לפני כולם יהיה כלפי המרכז. כלפי 'מחנה שכינה', שהוא באמצע. כך צריך להיות. כמדומה אני, כי גם בתימן עשו כך, כאשר הצטרפו אנשים מבתי כנסת אחרים, ובית הכנסת התמלא, עשו כך שורה ועוד שורה. רק ששם הם ישבו על הקרקע, אבל אין הדבר משנה.

א"כ הוא אומר, המה ראו כן התבוננו, כי מן הראוי לקבוע מקומות המושבות שבבית מקדש מעט, באופן זה שיהיה מוכח מתוכו שהוא בכוונה מיוחדת לבלתי התדמות לחוקותיהם. וגדר גדול גדרו בדבר, שראו שהדורות בעוה"ר מתמעטין והולכין, וחששו פן ברבות הימים ירצו לעשות התדמות גם בעניינים אחרים יותר מכווערים, ולהפר בריתות בנכלי דתות חדשים לפגרים, כדרכו של-יצה"ר היום אומר לו כך וכו', כאשר באמת בעוה"ר אוי לעיניים שכך רואות, שבכל מקום שהתחילו לפרוץ קצת מנהגן של-ראשונים, סוגי שושנים הולכים מדחי אל דחי, עד כי בקהל רפאים ינחו. כל זה ראו רבותינו הקדמונים ז"ל מרחוק וכו'. יעו"ש.

עלה בדעתי בס"ד לומר, כי לכאורה המחלוקת הזאת, כיצד לסדר את בתי הכנסת, תלויה במחלוקת שהבאנו בתחילת השיעור, לגבי סדר נסיעתם של שבטים. דהיינו, הרי בתוספתא וברמב"ם ובטור וברמ"א כתוב, לעשות שורות שורות. אבל בפועל, המנהג בכל תפוצות ישראל, לא רק אצלנו התימנים, בודאי שכולם עשו כך, אלא גם אצל הספרדים, כך היתה צורת הישיבה, וכן אצל רבים מן האשכנזים. א"כ לכאורה, זאת אותה המחלוקת, לגבי סדר נסיעת השבטים. הרי אמרנו מקודם, כי ישנו מאן דאמר, שצורת הנסיעה לא היתה כפי סדר החניה. אמנם לגבי החניה, כולם מודים, כי הסדר היה כפי שהיו דגלי המדבר. ממילא השאלה היא, האם לדמות את בבית הכנסת לפי צורת החניה, או לפי צורת הנסיעה? אלה אשר עשו כך שורות שורות, כנראה הם סברו, שהתפילה היא כמו צורת הנסיעה, דהיינו כקורה. התפילה צריכה לנסוע. כעת אנחנו נוסעים, ועולים לשמים. ממילא, הם ישבו שורות שורות. אולם אלה שלא עשו כך, הם סברו כי הדבר צריך להיות כמו צורת החניה, כיון שכעת אנחנו יושבים, איננו זזים בזמן התפילה. ממילא יוצא, כי שניהם צודקים, והא בהא תליא.

שאלה מהקהל: ישנם כאלה, אשר אמנם עושים כך מסביב, אבל באמצע (בצד המערבי) הם עושים שורות שורות, ופני כל השורות לצד מזרח.

תשובת מרן שליט"א: נראה, כי הם עשו כך, בעין פשרה, לאחר שהם כבר ראו כאן בארץ ישראל את הצורה הזאת. אבל היה יותר טוב, שלא לעשות כך, מאחר שהדבר מקלקל, כיון שהדבר כבר אינו דומה לדגלי מדבר, כי מדוע שפתאום הצד הזה, דהיינו צד מערב, יהיה שמן יותר מן הצדדים האחרים. אבל, אולי הדבר לא הסתדר להם, כיון שבית הכנסת היה צר, והם לא יכלו לעשות שתי שורות בכל הצדדים, כיון שלא יהיה מקום, לכן הם העדיפו שהחלק הזה יתמלא, והחלק שמסביב לתיבה יהיה ריק. אבל אם ישנו מקום, אם בית הכנסת קצת רחב, עדיף לעשות כמה שורות לכל צד.

שאלה מהקהל: לפי מה שאנו נוהגים, שאומרים כולם את התפילה ביחד, זה הרבה יותר נוח כאשר הישיבה היא כך, ולא שורות שורות. זה ממש אחרת לגמרי.

תשובת מרן שליט"א: עכשיו לפי דבריך הסתדר לי, מדוע כאן בביהכ"נ פעו"צ, בימות החול שאין ציבור גדול, אינני שומע את כל הקהל כאחד. אני חשבתני, כי הם כבר מושפעים מהשטיבלאים, שם כל אחד מתפלל לעצמו. אבל כעת, לפי דבריך, הבנתי תירוץ יותר טוב. בודאי שעדיף כך, כיון שאז מתפללים כולם, כאיש אחד בלב אחד. הקולות מתלכדים ומתאחדים. לכן אה"נ, ה' ברוך הוא יזכנו. והיכן שאפשר לעשות כך, הדבר רצוי מאד.

כתבתי בס"ד על העניין הזה, בשו"ת עולת יצחק ו"ח"א סי' ט"ז, באמצע התשובה. הבאנו שם את דברי הרמב"ם [בפרק י"א הלכה ד'], ואת הכס"מ שכתב וז"ל, שמה שבקצת מקומות עושין בימות בסוף ביהכ"נ ולא באמצע, וכן התיבות, לפי שהעמדה באמצע אינו חיוב, אך הכל לפי המקום והזמן. שבאותם הזמנים, היו בתי כנסיות גדולים עד מאד, היו צריכים

להעמיד הבימה באמצע, כדי להשמיע לכל העם. אבל בזמנים הללו הם קטנים, וכל העם שומעים יותר, נוי הוא להיות לצד אחד מלהיות באמצע וכו', לא הקפידה הברייתא כל כך, אלא הכל כפי המקומות וכו'. אל תחשוב, כי בגלל שזאת ברייתא, א"כ כך היא ההלכה, כיון שלא התכוונו לומר כאן דבר הלכה. והבאתי שם, כי ישנו דבר הדומה לכך, וכעין זה כתב עוד מרן בב"י סימן קל"ה, בדין כהן אחר כהן דחיישינן לנכנסים, דזה שייך דוקא בזמן התלמוד, שהיו ישראל מרובים במקום אחד וכו' ע"ש. כך הוא מחלק. והבאתי עוד שם, גם בתשו' הרדב"ז הנז"ל מתבאר, שאין זה אלא מנהג. ובעניין זה של הש"צ כתב, שלא היה מנהגם שיתפלל ש"צ בבימה, משום ממעמקים קראתיך יעו"ש. ומבואר שבזמן הרדב"ז נהגו להתפלל בבימה, ולא גמגם לפקפק בזה. וגם מהריק"ש, זהו מהר"ר יעקב קסטרו (השי"ן והסמ"ך מתחלפות במבטאים), תלמידו של הרדב"ז, כותב כך ובספרו ערך לחם על שלחן ערוך שם, 'סדר הישיבה, כל מקום לפי מנהגו'. לא עושים מכך דבר הלכה. מהריק"ש לא הביא את דברי הרמב"ם, וכן לא את דברי הרמ"א, אעפ"י שהוא כבר ראה אותו. משמע, שזהו עניין של מנהגים.

אבל לפי מה שאנו אומרים, ישנו עניין לעשות זאת בדוקא, בצורה הזאת, במקום שהדבר אפשרי, ויש בכך מעלה וטעם וחשיבות.

יש מי שרצה לומר טעם חדש, מדוע אבותינו עשו את הסדר הזה, ההיפך מדברי הרמב"ם?

רבינו הרמב"ם כותב בהלכות תלמוד תורה [פרק ד' הלכה ב'], כיצד מלמדים, הרב יושב בראש, והתלמידים מוקפים לפניו עטרה, כדי שיהו כלם רואים הרב ושומעים דבריו. ישנה כאן גירסא אחרת. בדפוסים כתוב, 'מוקפין בעטרה'. לא אכנס לכך, אפשר לראות זאת ב'שינויי נוסחאות' אשר ברמב"ם פרנקל. אולם

שערי יצחק – השיעור השבועי

מובא שם [בהוריות דף יג ע"ב] ת"ר, כשהנשיא נכנס, כל העם עומדים ואין יושבים, עד שאומר להם שבו. ופירש"י, שעומדים כל השורות כולן, אפילו הן מאה שורות. כשאב בית-דין נכנס, עושין לו שתי שורות בלבד, אחת מכאן ואחת מכאן, ואינם יושבים עד שישב במקומו וכו'. משמע ממה שאמרו שיעמדו שורה אחת מכאן ואחת מכאן, שהשורות היו מסודרות לרוחב, ופניהן כולן למזרח, והנשיא או אב"ד עוברים באמצע. אמנם אין מזה ראייה לבית הכנסת בשעה שמתפללים, כי הרי המזכיר שם הוא בבית המדרש, כשדרשו לרבים, ומובן שלא היתה תיבה באמצע, כי אין אז קריאת התורה וכדומה. ממילא עדיין אפשר לומר, כי בשעת תפילה סידרו את השורות כדגלי מדבר, וכאשר ביארנו לעיל בס"ד.

כעת יש לשאול, היכן ישבו הערבירב? איפה הם חנו? התשובה היא, כי הם היו כמו המצורעים, 'מחוץ למחנה מושבם'.

פירושו, אם נרצה לדמות זאת לבית הכנסת שלנו, כנראה ישנם שכנים רעים, שאינם באים לבית הכנסת, ממילא אין להם מקום בבית הכנסת, לכן הם מבחוץ. הרי מחנה ישראל, היה שנים עשר מיל על שנים עשר מיל. דהיינו, בצד צפון היה מחנה שלכמה שבטים, ובאמצע היה מחנה שכינה, ובצד דרום היה מחנה של עוד כמה שבטים. ואותו הדבר מצד מזרח ומצד מערב, כל מחנה היה ארבעה מילין, וביחד יוצא שנים עשר מילין. אבל אם נצרף את מה שהיה באמצע, אלפיים אמה לכל רוח, זה כבר יוצא יותר מכך.

אולי צריכים להעיר, הראה לי ידידנו הרב יואב חלא יצ"ו, את הציור שבסוף חומש מקראות גדולות (הוצאת א' בלום, ירושלים התשנ"ח), ונראה לי כי הם לא כ"כ דייקו בציור של צורת המחנות. כביכול היו מחנות מקדימה, ומחנה שכינה באמצע, ומחנה נוסף מלמטה, ואת הפינות הם השאירו ריקות. כך זה בדף ט"ו.

כאן, הלשון מדוייק יותר, 'מוקפים עטרה'. זהו גם לשון המשנה במס' שביעית פרק א', עשר נטיעות מוקפין עטרה. אבל גם שם, ישנם כמה פירושים, כיצד לפרש זאת. בכל אופן, בנ"ד נראה, שהם ישבו כמו גורן. כעין עיגול. כיון שהמארי ישב בראש, והתלמידים לפניו, ממילא הם ישבו בצורה כזאת. רצה אותו חכם לומר, כי אף שהרמב"ם בעצמו בהלכות תפילה כתב, כי 'יושבים שורות שורות'. והרי כאן בהל' ת"ת הוא כתב, כי התלמידים 'מוקפים עטרה'. א"כ, היה נראה לאבותינו נע"ג, כיון שבעת הלימוד הם ישבו כך לפני המארי, ממילא הם המשיכו לשבת כך, גם בעת תפילה. כך שמעתי בזמן האחרון מחכם אחד, הראש"א נר"ו, שכך הוא רצה לומר.

אבל הדבר לא נראה לי, מסתברא שאינו קשור עניין אחד לשני. דהיינו, אכן ישנו רב וישנם תלמידים, אבל לצערינו, רוב הציבור אינם בגדר 'תלמידים'. בכדי שיהיה רב, עם תלמידים מובהקים לומדי תורה ממש, הם מעטים. אכן, אם למדו בבית הכנסת, כפי שהיה בארץ תימן, שהבית מדרש היה בבית הכנסת, לא היו בתי מדרשות מיוחדים בפני עצמם, אזי צריך שהתלמידים ישבו מסביב, אבל ממש כמו עטרה, דהיינו בעיגול, ולא בצורה מרובעת. מתאים שהם יתקרבו אליו, וישבו כך, כיון שאין הרבה אנשים. לצורך שקלא וטריא, וכדומה. אבל אח"כ לגבי התפילה, לא נראה כי כך המקום צריך להיות. כל אחד ישב במקומו. ציבור שלומד לפני התפילה או אחריה, זה לא בגדר רב ותלמידים שעליהם מדבר הרמב"ם בהל' ת"ת.

שאלה מהקהל: מה הכוונה במס' הוריות, שהיו יושבים שורות שורות?

תשובת מרן שליט"א: יפה הערתך. אולי גם מכאן רואים, שהם ישבו כך בזמנם שורות שורות, אבל לכאורה לא מחייב שהשורות היו כך, כולם פניהם לצד מזרח, אלא יכול להיות שהשורות היו מסביב.

אבל אח"כ בדף י"ח, כשהם ציירו את 'סדר מסע המחנות', למאן דאמר שהיה כמו תיבה, אז הם עשו זאת בצורה אחרת. כביכול ישנו הבדל ביניהם. אבל הרי בחניה, בודאי שזה היה כמו תיבה. וכל המחלוקת אינה אלא בנסיעות. בדף י"ז שהם ציירו זאת כפי מאן דאמר כקורה, ציירו זאת לנכון, שורות אחרי שורות. אבל את סדר המחנות, מדוע הם עשו כמו תיבה רק במסע המחנות? לא מובן.

לכן גם בצדדים של הציור בדף י"ח, הם היו צריכים למלא את הפינות. מה עשו בני"י במדבר בפינות? שם היה המקום לצאן ולבקר. א"כ בעצם, זה היה כמו תיבה ממש, כי ממלאים אותם, כנראה כמש"נ ומג'רשיהם יהיו לבהמתם ולרכשם ולכל חיתם [במדבר ל"ה, ג']. א"כ, הערבירב, היו עלייד הבהמות מבחוץ. אלה אשר לא נכנסו לבית הכנסת, היה להם את המקום הזה, 'מחוץ למחנה מושבם'.

אלו שבטים היו על יד משה רבינו? הרי אמרנו כי משה ואהרן ובניו, היו במחנה לוי, בצד מזרח. וסמוכים אליו, יהודה ויששכר וזבולון. יהודה היה ראש השבטים, 'מלך שבהם', כמ"ש יְהוּדָה אֶתָּה יוֹדוּךָ אֶחָיֶךָ [בראשית מ"ט, ח'], לכן יהודה בראש הדף בס"ת, יְהוּדָה גָּבַר בְּאֶחָיו [דה"א א' ה', ב']. על ידו היה שבט יששכר, עליהם נאמר וּמִבְנֵי יִשְׁשַׁכָּר יוֹדְעֵי בִּנְיָה לְעֵתִים [דה"א י"ב, ל"ג], הם היו מעברים את השנים וקובעים חדשים, הם היו הסנהדרין. ועל ידם שבט זבולון, שהיו 'תמכין דאורייתא'. אלו השבטים החשובים ביותר, ומשה רבינו היה סמוך אליהם. אומרים חז"ל, שמכאן לומדים, כי טוב לצדיק וטוב לשכנו'. דהיינו, מתוך ששלושת השבטים הללו היו סמוכים למשה רבינו ולא אהרון, זכו גם הם להיות גדולי תורה. כיון שמשא רבינו נמצא על ידם, הדבר השפיע עליהם לטובה. כך כתוב במדרש תנחומא, וכן ברבינו בחיי. ובמעם לועז דף י"ז.

במדרש הגדול [במדבר דף י"ג], הדבר כתוב בסגנון קצת אחר, וז"ל, מהו 'באתות לבית אבתם'? מלמד שכל ראש דגל ודגל, עשה לו אות על דגלו. כיצד? היה דגל יהודה תוקע אהלו במזרח, מפני שהוא מלך, שנאמר יַהֲחַנֵּם קִדְמָה מִזְרַחָה דָּגַל מַחֲנֵה יְהוּדָה [במדבר ב', ג']. וכנגדו מחנה משה, שהוא מלך, שנאמר זִיחֵי בִישׁוּרוֹן מֶלֶךְ [דברים ל"ג, ה']. ונסמך ליהודה מחנה יששכר וזבולון. והיו יושבים ממול משה, לפי שהיו חכמים. דהיינו, כיון שהם היו חכמים, לכן הקב"ה סידר, שהם ישבו מול משה רבינו.

אבל לכאורה, יש כאן סתירה במציאות. האם הם היו חכמים, או שהם נהיו חכמים?

אלא התשובה היא, על פי מה שהפסוק אומר, יִהְיֶה חֲכָמָתָא לְחַפְיָמִין [דניאל ב', כ"א]. דהיינו, אם האדם רוצה להיות חכם, הוא כבר חכם. כיון שהוא כבר כלי קיבול, ממילא הדבר משפיע ומוסיף עליו. ממילא יוצא, כי אפשר להתאים את שני הדברים ביחד.

המשך התייחסות מרן שליט"א למש"כ בחוברת "עין לא ראתה", ולדבריו החמורים מבחינת ההשקפה וההלכה, ודחיית פירושו המחודש בעניין קמחית שזכתה לבנים צדיקים.

ברצוני לקשר עניין זה, עם מה שדיברנו בסוף השיעור הקודם, לגבי החוברת החדשה 'עין לא ראתה', להרה"ג יוסף וייס שליט"א, אשר יצאה לאור כעת במהדורא שנייה, שנספח בסופה מאמר בשם יסוד העולם.

הוא מדבר על העניין, כי לצערנו האנשים מושפעים מן הסביבה, ומה לעשות כאשר נמצאים בסביבה שאינה מתאימה, מבחינת הצניעות. מאחר ובעיות הצניעות מתעוררות בעיקר בשל מנהגי ודפוסי הסביבה והחברה הקרובה, ומצויות בנות ישראל כשרות רבות, שהיו מאד רוצות לשנות את לבושן לפי גדר ההלכה, אבל חוששות מ'מה יאמרו'?

והלכתית, ולכן עלינו להבהיר זאת באופן ברור.

הוא כותב [בעמ' ע"ז] כך, מאחר וקיבלתי מספר פניות מתלמידי חכמים חשובים שטענו שישנה נחיצות רבה לכתוב על נושא זה, ולא אמנע מלהציג כאן זוית חדשה אשר עמדי. החוברת בעיקרה מדברת, על ענייני נשים המפרנסות את ביתן, ואילו הבעל יושב ולומד תורה. הוא רוצה להצדיק זאת, ולהסביר ולחזק את העניין. על כך יישר כוחו, אכן זאת נקודה חשובה, כיון שבזמנינו לצערינו לפי מצב הדור, ישנו הכרח שהאשה תפרנס. אבל לענייני הצניעות, חושבני כי דוקא דבר זה, הוא הכי גרוע. דהיינו, מצד אחד, הוא מחזק את מה שהנשים יוצאות לעבוד ולפרנס, נשות האברכים יצ"ו. ומה צריך להיות תפקידן, שלא יחשבו כי בגלל שהן המפרנסות, אזי הבעל הוא כבר בדרגא פחותה ממנה. הרי הדבר צריך להיות ההיפך, הבעל הוא אשר חייב לפרנס, והוא מתחייב על כך בכתובה, ז'אנא אזון ואפרניס ואכסי יתיכי. אבל כעת, היא מקבלת את תפקידו. אולם בעצם, הדבר בא ממנו. הוא מאריך כאן על כל העניין, ומוצא על כך מקורות, כי כביכול ישנו בסיס לעניין הזה. אבל בד"כ, המקורות הם מן האשכנזים. רק אצלם היה העניין הזה, שהנשים יצאו לעבוד. ק"ו אצלינו התימנים, כמעט שלא היו דברים כאלה, שהאשה תצא מן הבית לעבוד. בכל אופן, לפי המצב שלדורינו, הדבר נראה כהכרח.

מצד אחד אתה מלמד זכות על כך, ומחזק את הנשים אשר יוצאות לעבודה. אולם מאידך גיסא, אתה מחזק מקלקל את ענייני צניעותן. דוקא כעת, שאתה אומר כי הן יצאו לעבוד וכו', אבל מה עם הצניעות? הרי אדרבה, לפי המצב הזה, שהנשים אינן בבית, דוקא כעת אתה צריך לחזק יותר ויותר את ענייני הצניעות. הוא שוכח או מעלים כמה מכשולים נגרמו רח"ל? אבל הוא בא ועושה אחרת, 'עולם הפוך ראיית'.

לכן הוא כותב [בדף צ"ד] כך, הרי הרמב"ם כבר קבע, כי אדם נמשך בדעותיו אחרי אנשי סביבתו. א"כ מה לעשות? פשוט כי צריכים לעבור למקום אחר. אין אפשרות להיות בסביבה כזאת, אלא צריכים להיות בסביבה המתאימה, כיון שכל אדם נמשך אחרי דעותיו שלשני. ואפילו במדבר אצל אנשי דור דעה, מעיר רש"י הקדוש בפרשת המסעות, היאך נוצר שם כאלו קיטובי דעות. שבטי לוי ויהודה ויששכר העוסקים בתורה מחד, לעומת מאתים וחמשים ראשי סנהדראות משבט שמעון, אשר כפרו בנבואת משה. הכיצד נוצר פער כזה?

והקושיא יותר חזקה, כיצד נהיתה מחלוקת קורח ועדתו? הרי קורח היה בן יצחק בן קהת בן לוי [במדבר ט"ו, א'], וקהת הלא היה מן החשובים ביותר בעם ישראל, שנאמר בהם פי עבדת הקדש עליהם בכתף ישאון [במדבר ז', ט']. ודוקא מבני קהת, יצא קורח? הוא אמר, גם לי מגיע תפקיד חשוב, למה רק למשה ולאהרון? ואני אדום? אלא, מי היה על יד קהת, שהיה בצד המערבי? היו שם, שבט ראובן, ושבט שמעון. לכן נגררו אחריו מאתים וחמשים ראשי סנהדראות, שרובם היו משבט ראובן, ואזן בן פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן. אוי לרשע, ואוי לשכנו. קורח ובני קהת היו במזרח, ועל ידם שבט ראובן, וממילא הם השפיעו עליהם, והם נגרפו ונמשכו איתם. דהיינו, אדם נמשך אחרי הסביבה. שבט יהודה ויששכר וזבולון, היו על יד משה רבינו, כמו שהקדמנו. ואלה היו על יד הרשעים האלה. כנראה לכן הדבר השפיע גם על שבט שמעון, שיצא מהם זמרי בן סלוא, הוא הנשיא שלומיאל בן צורישדי. אלה היו השכנים של דתן ואבירם, וממילא נהיה הבדל כזה ביניהם. זהו אולי הדבר הטוב ביותר, בכל המאמר, לכן התחלתי עם זה.

אבל חוץ מזה, ברצוני לומר לכם, כי ישבתי לעיין קצת בחוברת הזאת, ונראה לי כי ישנם כאן דברים חמורים מאד מבחינה השקפתית

כבר דיברנו על כך בס"ד בשיעור הקודם. מצד אחד, כל הזכיות של האשה, זה על צניעות. ח"ו אם האשה לא צנועה, היא מפסידה את הכל. כפי שידוע מבעל 'חסד לאלפים', כי כמעט כל שכרה של אשה בעוה"ב, הוא על הצניעות שלה. זהו הדבר הראשי. אחד מן הגדולים אמר לבת שלו, אני יכול לוותר לך על הרבה מצוות, את פטורה מהם. אבל על הצניעות, אי אפשר לוותר. היום לצערינו, אצל הנשים, הדבר הוא ההיפך. הן מחפשות להן כל מיני מצוות, ואפילו שיעורים, כגון בספר שמירת הלשון לחפץ חיים, ואמירת פרק שירה, ועוד כל מיני דברים. אבל את הדברים העיקריים, הן הזניחו. בסדר, זה נכון. אבל מצד שני, הוא טוען כי חוץ ממה שיש עולם הבא, יש עולם הזה.

הבאתי כבר את הקטע הזה של דבריו, אולם ברצוני לומר אחר-כך מה שהתחדש. כתוב כאן, דברים בדויים מן הלב, והם שמים את זאת בפי הקב"ה כביכול. בורא עולמים אינו מעוניין שנלך עם בלויי סחבות, ולא עם מסכות ורעלות. רצונו יתברך שמו, שנלך בלבושים מכובדים וראויים לבת מלך, באופן שניכר כמה שאין מפסידים מן הצניעות, אדרבה היא מוסיפה אצילות וחסן יהודי.

כאן ישנה נקודה השקפתית, אשר מבלבלים אותה. חושבני, כי הדבר נכנס מן הספר 'עוז והדר לבושה'. זהו הראש של אשכנזים, ובעצם כל העניין הזה בא מ'תרבות אירופה'. לפי דעתי, זאת השקפה בלתי נכונה. וגם לא מבחינה הלכתית, כדלקמן. ברצוני להדגיש, כי ישנו הבדל, בין ההסתכלות של יוצאי ארצות המזרח, לבין ההסתכלות של יוצאי ארצות המערב. ואכן צריכים להבין, מהו השורש והנקודה, אשר מבדיל ביניהם? אבל הוא בעצמו עומד על העניין ואומר, מה נגיד על כך? הרי בעבר הלכו עם סרבל שחור? הוא עונה, לא, אין מקום לטוענים שפעם הלכו בסרבל שחור, שהרי הגמרא מעידה ששמחת האשה ביו"ט היא בבגדי 'צבעונים', כלומר בבגדים

ארוגים מחוטים בשלל צבעים, ולא דוקא שחור. והוא מוסיף ואומר, ואף בחוץ הלכו כך, דהיינו בבגדים צבעונים, ומקושטות בתכשיטים, כמבואר במשניות מסכת שבת בכמה דוגמאות, וכן בדורות אחרונים מפורש באיגרת הגר"א, שהיו הולכות לבית הכנסת בשבת בבגדים נאים. והתמונות הישנות מהנשים שנהגו כך, היה זה עקב גזירת המושלים הערביים, כדי ללגלג, או משום שמנהג מקומן היה מחייב גם את היהודיות, לא להיות פחות מהגויות, מפני חילול ה'.

אני מלמד עליו זכות, חושבני שהוא לקח זאת ממה שכתבתי בשע"ה וחלק ששי (קדושה) דף רס"ו, שם כתבנו בס"ד על העניין הזה, שהנשים היו יוצאות בבגד שחור. אמנם, לא בכל ארץ תימן, אבל בערים הגדולות בתימן, הן לא היו לובשות אלא רק שמלה שחורה, ואך ורק בביתן, הן לבשו בגדי צבעונים. דנתי על כך שם באריכות, וביארנו כי בכפרים לא הקפידו על כך, כיון שאין העם מרובה, משא"כ בכרכים הגדולים. אולם הרי היום, זהו המצב של כולם, ישנם הרבה אנשים ונשים המסתובבות ברחובות, ובפרט שהוא אומר להן שיצאו לעבוד, ממילא ישנן הרבה נשים בחוץ, א"כ כיון שמצוי ריבועים, לכן הרי המנהג בערים הגדולות היה, שהקפידו יותר על הצניעות. אבל בכפרים, בלאו הכי מי נמצא ברחובות? בקושי האנשים רואים האחד את השני. והדגשתי כי מ"מ גם בכפרים, היו בנות ישראל צנועות יותר, כי הגויות לא נמנעו אפילו מבגדים מצויירים באופן רועש.

צריכים לדעת, זה לא נכון מה שהוא אומר, כי הדבר בא מן הגויים, כפי שכתב בסוף דבריו. ברור הוא, כי תמיד היהודיות היו יותר צנועות מן הגויות. בכל מקום, ובכל מצב. שלא יגידו, כי הדבר בא מן התרבות של הסביבה. בכל דבר. אפילו העניין שהיה מקובל בתימן, שהאדם לא מדבר עם אשתו ברחוב, ואפילו עם הבת שלו. אם הוא פגש אותה, הוא לא היה

שערי יצחק – השיעור השבועי

הגמרא במס' יומא [דף מ"ז ע"א] מספרת, שחכמים רצו לעמוד על סוד האשה היקרה הזאת, כי הבינו שאין זה במקרה. שאלוה, מה עשית שזכית לכך? השיבה להם, מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי. אבל הוא אומר, סיום דברי הגמ' שם לא כ"כ ידוע, שמשמע שחכמים לא קיבלו את דבריה, כי אמרו לה, הרבה עשו כן ולא הועילו. אולם על מסקנא זו, יש שתמהים, ממה שבירושלמי מסופר כל המעשה, בלי סיום זה וכו', ומסיים הירושלמי, אמרו, כל קמחיא, קמח. וקמחא דקמחית, סולת. א"כ לכאורה, ישנה מחלוקת, בין התלמוד בבלי, לבין התלמוד ירושלמי. אבל הוא אומר, לא, בודאי אין כאן שום מחלוקת. אני אומר לכם את תמצית הדברים, את הנקודות העיקריות, ומי שירצה יעיין שם באריכות.

הוא אומר, כי ישנה צניעות חיצונית, וישנה צניעות פנימית. יש גוף, ויש נשמה. חכמים הבינו, כי אצל קמחית, הצניעות היתה אמיתית, דהיינו צניעות פנימית. ואצל הנשים אחרות, אשר עשו כן ולא הועילו, הסיבה היא, כי אצלם הדבר לא היה עם נשמה, אלא זה היה חיצוני. כך הוא כותב [בדף פ"א], לפי מה שביארנו, שבצניעות יש גוף יש נשמה, מובן מאד. חכמים הבינו, שאין העיקר שמירת כללי הצניעות ותו לא, כי מצד המעשה היבש, אכן הרבה עשו' כן מבחינה טכנית ולא זכו. אולם קמחית הגיעה להשגה אמיתית, והגדרים והכללים הובילו אותה לתפוס את עומק הצניעות, ולהיהפך למציאות של-אשה צנועה. לכן, ממש אותם גדרי צניעות שנהגו נשים רבות, אצלה היו רצויים יותר. ורק היא זכתה למה שזכתה.

והוא מוסיף, ואפשר לראות בספר בן יהודע, שדברי מרן הבן איש חי, מחזקים הסבר זה. והוסיף שם עוד, שבזמן שבית המקדש היה קיים, כל הנשים ידעו שצניעות היא סגולה

מדבר איתה בשום אופן ברחוב. דבר זה אינו מהתרבות של-אומות העולם, אלא זהו אך ורק מן התרבות של-יהודים, אשר הקפידו על הצניעות, הרבה יותר מן הגויים [עיין שע"ה שם דף רמ"א, הערה ע"ט, ד"ה אך]. א"כ שלא יאמרו, כי כביכול הדבר בא מהתרבות של-סביבה. דבר זה אינו נכון.

אבל כתבתי בסוף כך, אכן אחר העיון נתברר לי בס"ד, כי בקהילותינו עכ"פ, אינני יודע מה היה בקהילות האחרות, לא נתייסד זה מעיקרא משום צניעות כמו שנראה לכאורה, אלא מקנאת הגויים ושנאתם. דהיינו, הגויים רצו להשפיל את היהודים, ורצו שלא יצאו החוצה עם בגדים צבעוניים. אבל זה לאו דוקא לנשים, אלא גם לגברים. הם לא רצו שהיהודים יהיו מכובדים, מרוב הקנאה והשנאה, הם השפילו אותם שילכו כך.

מסתמא זהו המקור של דבריו, כי כמדומני, אני הוא הראשון שכתבתי זאת. וגם אם לא ראה בעצמו, נודע לו זאת מפלי שני או שלישי. בכל אופן, הוא לא צודק. דהיינו, גם אם זה נכון, וכנראה שזאת האמת, אולם גם במקומות שלא לבשו בגד שחור, לא לבשו בגדים צבעוניים ורועשים, כפי שישנם היום. הרי במקומות שהיה ריבועם, הן תמיד הלכו עם רדיד מעל הבגדים. א"כ, אין בכלל מה להשוות זאת, לפי המצב של היום.

בהמשך הוא כותב, שברצונו לכתוב גישה חדשה בנושא הזה, ישנה הוכחה גמורה לכך, ששמירת כללי הצניעות, בלי השגת תכנס, אף שהם מחוייבים, אינם מספיקים. דהיינו, אין לקיים את כללי הצניעות, בצורה יבשה, אלא צריכים להבין את התוכן הפנימי. והראיה, מהמעשה המרגש על האשה הקמחית, שזכתה לראות בחייה את שבעת בניה משמשים ככהנים גדולים.

לזכות לבן כהן גדול, אלא ששאר נשים נזהרו בזה רק בתורת שמירת גדרים בעלמא, מהשפה ולחוי, ונתכוונו רק בכדי לראות בגדולת בניהם, אבל קמחית נהפכה לאשה צנועה אמיתית, ולכן זכתה לשבעה כהנים גדולים. לדבריו, יש לרעיון שלו, ראיה מן הספר בן יהודע.

אולם חושבני, כי הדבר בדיוק ההיפך. דהיינו, הבן יהודע מסביר, מדוע אכן הרבה עשו, ולא זכו? נקרא מתוך הספר. פירוש, עשו צניעות בשביל להרויח דבר יקר זה, שהצניעות מסוגלת לכהונה גדולה, ולכך לא הועילו. ובזה יובן מ"ש בירושלמי, אמרין כל קמחיא קמח, וקמחא דקמחית סולת ע"ש. והכוונה, כי הסולת אין בה סובין, אבל הקמח מעורב בו סובין. לכן כל מחשבות של-שאר נשים בזה, הם קמח שמעורב בו סובין, דכוונתן בצניעות בשביל להרויח כהונה גדולה לבניהם, אבל קמחא דקמחית סולת, שאין בה פנייה. מסביר הגרי"ח, מהו ההבדל, בין קמחית לבין כולץ? התשובה היא, כי היא עשתה לשם שמים, ולא בשביל שיהיו בניה כהנים גדולים. אם הקב"ה מצוה עלי להיות צנועה, אני עושה כך, כיון שזהו רצון ה'. אבל האחרות, עשו זאת רק בשביל שיהיה להם בן כהן גדול. כדאיתא בירושלמי [מובא ברש"י מס' יומא דף מז ע"א ד"ה לא ראו], כל כבודה בת מלך פנימה, ממשבצות זהב לבושה, אשה צנועה ראויה לצאת ממנה כהן גדול הלבוש משבצות זהב. לכן, הן לא זכו לכך.

מהו ההבדל, בין אדם העושה לשם שמים, לבין אדם העושה לשם פנייה או מטרה? ההבדל הוא בתוצאה. מה יהיה, כאשר היא תראה שלא זכתה לבן כהן גדול. אם היא עשתה זאת לשם המטרה, א"כ היא אומרת, חבל שהקפדתי על הצניעות שלי, בשביל מה התאמצתי, הדבר לא שווה, בתנאים התאמצתי וסבלתי לריק. אבל מי שעשתה זאת לשם שמים, אינה מצטערת על כך. היא אומרת, אם לא זכיתי, הקב"ה יודע

מדוע לא זכיתי, וזהו רצונו יתברך. זה ההבדל ביניהם.

אבל מה שאומר בעל 'עין לא ראתה', זהו דבר אחר לגמרי. לדבריו, הצניעות צריכה להיות מתוך עמקות. אינני יודע, אני לא רואה כי כתוב כאן, שקמחית היתה עמקנית. כתוב רק, 'לשם שמים עשתה'. בצורה פשוטה וטבעית, לעשות רצון ה'. אינני יודע, מהיכן הוא לקח את מה שהוא אומר. אבל תכף תבינו, מה הפירוש 'עמקות של-צניעות'? כיצד להבין זאת? הוא כותב כאן, מהלך שלם של כמה דפים, ואת כל זה הוא מכניס לקמחית, והוא רוצה כי את כל זה ילמדו הנשים בדורנו, ובסוף תבינו כי הוא רוצה שהן גם יהיו "מקובלות", וידעו סודות ודברי קבלה, אשר לדעתו אותם גם קמחית ידעה, ולכן היא השיגה זאת. זהו דבר, שאפילו הבן איש חי לא הגיע לכך... אפילו הבן איש חי, לא אמר זאת, ולא הסביר כך בכלל. ואילו הוא, רוצה ללמד את הנשים דברים גבוהים, ושרק כך הן יזכו לצניעות.

אולם, לדעתנו הדבר הוא ממש ההיפך. צריכים לחנך את הנשים, ואת הילדות הקטנות, להיות צנועות בצורה טבעית ופשוטה, בלי חכמות. זה בבחינת, דור עקש ופתלתל [דברים ל"ב, ה']. אכן הדברים שהוא כותב, הם ממש דברים עמוקים, שאפילו תלמידי חכמים גדולים, רובם ככולם, אינם יודעים את מה שהוא כותב. הוא בעצמו כותב, שזאת 'ראייה חדשה', יש לו רעיון חדש, ובעת הוא רוצה להנהיג את כל הדור שלנו, לפי הרעיונות שלו, וכך נהיה צנועים. אבל, קמחית היתה צנועה, בלי כל הפלפולים והרעיונות הללו, אלא רק בגלל שהיא היתה מחונכת בצורה נורמלית ופשוטה. במקום ללכת בדרך ישרה, הולכים בדרך עקומה, ה' ירחם.

והוא ממשיך וכותב כך, משום כך נבוא כאן להעמיד בס"ד מבט ראיה חדש לגמרי, מבט שיקל לתפוס את נשמת נושא הצניעות, באופן

שערי יצחק – השיעור השבועי

הנה כל השגה רוחנית וכל טובה גשמית, מותנית בקיום תר"ג מצוות. מעשה המצוות פותחים את מעיינות השפע העליונים, ומריקים רוב טוב וברכה לעולם, עד שכל המציאות של 'מצוות' בעולם הזה, הוא בעצם צורה ודרך שנתן לנו הבורא לזכך את כלי החומר, בכדי שיהיו ראויים ומוכנים לקליטת השפע האלדי, והאריך בזה המהר"ל בספרו תפארת ישראל (ז' ח'). וכתב בנפש החיים (שער ב' פ"ו), שכמו שלצורך חיבור וקיום 'נשמת' האדם ב'גוף' צריך האדם לאכול ולשתות. דיברנו בעבר [שיעור מוצש"ק אמור ה'תשע"ד] על הנושא הזה, כיצד הנשמה חיה מן האוכל? מה הקשר?

בעל נפש החיים, כותב [שער שני ריש פרק ששין] רעיון נשגב. ממש הפלא ופלא. החיבור של הקב"ה עם העולם, הוא כמו החיבור של-נשמה עם הגוף. הקב"ה זה הנשמה, והעולם הזה הוא הגוף. כפי שהקשר של-נשמה בתוך הגוף, הוא על ידי האוכל, כמו"כ בכדי שהקב"ה יהיה קשור לעולם, בכדי שיהיה לית אתר פנוי מניה, בכדי שהקב"ה ירצה לשלוט בעוה"ז ולקיימו, צריך שיהיה לימוד תורה וקיום מצוות. שהרי אם הקב"ה לא יהיה בעוה"ז, ממילא העולם נאפס. אם אין תורה ומצוות, אזי העולם יתבטל. כך חיבור עצמותו יתברך אל העולמות, כדי להעמידם ולקיימם ולא תגעל נפשו אותם, גזרה רצונו יתברך שיהיה תלוי בעסק התורה, ומעשי המצוות, ועבודת התפילה של-עם סגולה. תורה ומצוות ותפילה, זהו כביכול המזון, של-חיבור הקב"ה לעולם. ובלתם היה הוא יתברך מסלק עצמותו יתברך מהם וכו'. כל מצוה ומצוה, מקדשת את האבר שעסק בקיום המצוה וכו'. המצוה משמש כ'קולט אנרגיה' אדיר רב-מימדים, המכוון את הורדת השפע העליון וכו'.

ובהמשך [עמ' פ"ה] הוא כותב, צריך לדעת ידיעה פשוטה, להקב"ה יש רצון תמידי להוריק אך שפע וברכה על בניו אהוביו וכו'.

שיביא לתשוקה פנימית שרשית, ולרצון ממעמקי הלב, לשאוף להשתייך אליה באמת ובתמים, כיאה לבת ישראל כשירה. טוב שהוא אמר, שזהו 'מבט ראייה חדש'. טוב שהוא אומר, שזאת תורה שלו, זוית חדשה. תורה חדשה ודברים חדשים. אנחנו אומרים לו, שיטול את מה שהוא חידש, כי לא צריך את החידושים האלה. אולם רק אומר לכם, את הכיוון של-דבריו.

ראשית, ברצוני להדגיש, אמנם הרעיונות הללו, הם רעיונות גבוהים, ואי אפשר להיכנס כאן לכל פרטי הפרטים. אבל לפי הסגנון המודרני שהוא כותב, ולפי ההשוואות או הדימויים שהוא מדמה, הדבר מראה את בניין המחשבה שלו. דהיינו, מה עומד אל מול עיניו. מה הניע אותו, ואיך הגיע לכך. במלים אחרות, ישנם אנשים, אשר ספגו חכמות חיצוניות, או בצורה ישירה או בצורה צדדית, לפעמים הדבר בא להם מ'כלים שניים', וממילא יש להם כל מיני רעיונות, אשר בעצם הם בנויים על השקפות שבאו ממעי זרים, וממקומות אחרים. הסגנון שלו, הביטויים, ההשוואות והרעיונות, מעידים על כך כאלף עדים.

אבל אין לי ברירה, אני חייב לקרוא לפניכם את כל מה שהוא כותב, לא שזה פסול מעיקרו לגמרי, אבל הדבר מראה, כי בעצם הסברות הללו, הם לא באו מהמקורות של-יהדות, אינם ממקורות קדושים. צריך לבדוק רת סברותיו החדשות. למרות שבעצם הוא בונה זאת כך, אבל בעצם זהו רק 'קישור' ושילוב.

וכך הוא כותב [בעמ' פ"ג], המצוות, הן 'קולטי' שמש' רוחניים. נפתח בהגדרה כללית, השייכת לכל המושג הכללי של 'קיום מצוות'. עלינו לדעת שמלבד החיוב לקיים מצוות הבורא, חיוב שמושם ע"י כל יהודי ויהודיה כעבד המשמש את הרב שלא על מנת לקבל פרס, ישנו עניין נוסף יסודי לא פחות, אשר אמור להעמיד את כל 'תקינות המערכת' של עולמינו.

ובמכתב מאלהו (ח"א עמ' 214) מביא מהרדב"ז בשם ספר הקנה, זהו ספר שלמקובל קדמון, וז"ל, וכאשר יעסקו ישראל למטה, עוסקים גם למעלה הכוחות שכנגדם, ובסיבתם הצינורות מתיישרים והעולם מתקיים. הוא לא אומר במפורש, כי המדובר על הספירות. דהיינו, בכדי שהספירות יורידו את השפע לעולם, צריך לישר את הצינורות. בטח הנשים שיקראו זאת יחשבו, כי אם צריכים לסדר את הצינורות, צריך להביא אינסטלאטור... אינני יודע מה הם יבינו... לא משנה.

אבל כך הוא אומר, ישנה השפעה ב'צינורות עקומים' דרך ייסורים וגלות רח"ל, אולם כשישראל מתקנים מעשיהם, אזי ראוי העולם להשפעת כל טוב. פנימיות הרוחניות מתחזקת בעולם, והצינורות מתיישרים. והוא ממשיך, יתכן גם מצב גרוע מזה ח"ו, כמו שבעולמינו הגשמי שייכת מציאות של 'צינורות מפוצצים', כך שייך שהצינורות הרוחניים העליונים יהיו מחוררים ומפוצצים רח"ל וכו'.

עכשיו הוא מביא את האר"י ז"ל בשער הכוונות, כי שלשת התיבות 'נוצר' 'צנור' ו'רצון', הכל אחד. ויש בזה עמקות, שבכדי שה'רצון' יוכל לרדת לעולמנו דרך כל 'צנור' שיהא, מוכרח הצנור להיות נצור וכו', ובגלל העבירות, הצינורות האלה לא ישרים, וכו' וכו'. נוכל להמחיש זאת במשל ל'מטען חבלה' שמתפוצץ רח"ל. ניתן לראות בחוש כיצד נחנקו שם החיים בכל 'רדיוס' הפגיעה. רקמת החיים נפגעת אנושות, ומסתלקת השכינה.

'שפע רוחני', נשמע איזה דבר מיסטי סמוי, או משהו תיאורטי מופשט? לא ולא! כל ההצלחה בחיים, בבריאות, בתקינות מערכות הגוף, בגידול הילדים וכו', הכל בכל מכל כל, תלוי בדבר אחד, בשפע רוחני של סייעתא דשמיא הנקבעת אך ורק לפי מדת השראת השכינה שזוכים לה וכו'. אח"כ הוא מביא את הפסוק, הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיְי וְהָאָרֶץ נָתַן לַבְּנֵי אָדָם

ותהלים קט"ו, ט"ז, ואת הסברו של החתם סופר, כי הפירוש הוא, שהקב"ה נתן את הארץ לבני אדם, בכדי שבני האדם יעשו את הארץ כמו שמים. והוא ממשיך וכותב, נמצא שתכלית התיקון הוא, שתהיה הארץ וכל מערכות הגופים שבה, מכוונים אך ורק לקליטת האור האלדי וכו', הוא מאריך עוד בעניין זה. ואמרתי לכם זאת, ממש 'בראשי פרקים'. מה שהזדמן לי בעת.

וכעת [עמ' פ"ח] הוא אומר, א"כ מה זאת צניעות? כאן בדיוק מונח המפתח של עבודת ה'צניעות'. משום שצניעות פירושה העלמה של הגוף, הסתרה של הארציות, והאפסה של הגשמיות. לכן, ככל שעוסקים בהבלטת הגוף, בהאדרת הארציות, ובטיפוח הגשמיות, כך מעמידים 'מרחיק' אור אלדי גדול יותר. זאת אומרת, שיש כאן 'קולט שמש' שהותקן הפוך וכו'. הגוף צריך להיות משהו רוחני, והיא עושה אותו משהו גשמי.

את כל הדברים והמהלכים הללו, ברצונו כי הנשים ידעו אותם, ועי"כ כביכול תהיה הצניעות.

אבל חושבני, כי בכלל אסור ללמד את הנשים, את הדברים האלה. ההלכה היא, מי שיראה כתבתי בס"ד בשע"ה [ויד ח"ב סי' קס"ד סעיף סעיף ה', אסור ללמדן, דהיינו את הנשים, עומק התלמוד וסודות התורה. אם רוצים להסביר לנשים, איך השפע בעולם יורד דרך הספירות, והן מקלקלות זאת על ידי חוסר הצניעות, הרי אלו הם 'סודות התורה'.

ולמה אסור ללמד נשים, את עומק התלמוד? לא מפני שרוצים למנוע מהן טובה, חס ושלום. אלא הדבר פשוט מאד, אם האשה תבין את עומק התלמוד, דהיינו אם היא תחשוב שהיא "מבינה", אוי ואבוי. אם היא תלמד איזו סוגיא לעומק, מי יודע לאיזו מסקנא היא תגיע. כיון שלנשים, ישנה הבנה אחרת, וראש אחר. הן לא ידעו לפסוק את ההלכה, כיון שהן יגיעו

שערי יצחק – השיעור השבועי

מאד, ומה שהפילסופים הסתבכו עם כך, בגלל שהתאוות והרצונות שלהם, לא מסתדרות עם האמונה. לכן, בכדי לתרץ את עצמם, כיון שהם רוצים לספק את הגשמיות שלהם, ממילא הם מחפשים להם כל מיני הסברים עקומים, בכדי להצדיק ולתרץ את עצמם. אבל למעשה, עניין האמונה, זהו דבר פשוט מאד.

אמחיש לכם זאת, עם סיפור שסיפר לי הרב שלום ברבי סעדיה מהאצרי זצ"ל. הוא אומר, כאשר באנו לארץ ישראל, היה פעם איזה דין תורה, בפני רב אשכנזי. היה איזה ויכוח בין הצדדים, ובכל פעם, הם הזכירו את שם ה'. כידוע, הדור שעבר, היה חדור באמונה וביראת שמים, כל הזמן היה שם שמים שגור בפיהם. אבל הרב האשכנזי, התעצבן מכך. אמר לו, למה אתם מזכירים בכל פעם את שם ה'? וכי הדבר כ"כ זול בעיניכם? למדתם זאת מן הערבים? הרב שלום מהאצרי, עמד נדהם. מה? אנחנו למדנו מהערבים? חס ושלום. הערבים למדו מאיתנו! מי הביא להם את האמונה? הרי הערבים בעבר, כולם היו עובדי עבודה זרה? האמונה באל אחד, בא אליהם מאיתנו. מה אתה שואל? מדוע אנחנו מזכירים את הקב"ה בכל פעם? התשובה היא, כיון שאנחנו אוהבים אותו. לכן אנו מזכירים אותו בכל פעם.

נאמר שוב פעם. תרבות המערב, במדינות אירופה, כמעט שאינם מזכירים שם שמים. אַבְדָּה הָאֱמוּנָה וְנִכְרְתָה מִפִּיהֶם [ירמיהו ז', כ"ח]. אצלם, עניין האמונה, קבור באיזה שהוא חור, במקום נסתר, אינני יודע היכן הוא נמצא, לא יודעים מה איתו ולא שומעים עליו. הדבר אינו מוחשי, לא בצורה טבעית. אבל אצלינו, הדבר מוחשי וטבעי. לכן תראו, כי הדבר הזה קיים אצלינו, מימות עולם ומשנים קדמוניות.

דיברנו על כך בעבר [שיעור מוצש"ק ויחי ה'תשע"א], מדוע בארצות אירופה, לא מבטאים את האותיות הגרוניות. אני אומר זאת, בכדי לסבר את האוזן. הזכרתי זאת כבר כמה

למסקנות ההפוכות מן ההלכה. כי בטבע שלהן, בראש וברגש שלהן, הן יפרשו את הדברים בצורה שאינה נכונה. וכבר אחז"ל כי נשים לאו בנות הוראה נינהו.

ק"ו סודות התורה. לצערנו, אפילו הרבה גברים, למדו זאת ונכשלו. הם הבינו דברים שאינם נכונים. ובכלל, אחרי ככלות הכל, מי יודע מי מבין זאת? ישנם אפילו מקובלים גדולים, אשר אינם מבינים את המשל ואת הנמשל. ואם האשה תלמד את סודות התורה, היא תפרש אותם בצורה שאינה נכונה כלל. לכן, אסור ללמד אותה את סודות התורה. בקיצור, לא זו הדרך, ולא זו העיר.

דברי מרן שליט"א בעניין חיזוק צניעות הנשים והבנות בדורנו, האמונה והצניעות קשורים האחד בשני. עניין זכירת שם ה' תמיד, וטעם לתיקון מאה ברכות בכל יום.

חושבני, כי מה שאכן צריך להיות, יסוד היסודות ושורש העניין, הוא פשוט מאד. צריך לחנך את הילדות מקטנותן, להיות צנועות. לא להרעיש, ולא לדבר, וכיצד להתלבש. צריך שהדבר יהיה מוטבע בהן, בצורה הפשוטה ביותר.

אבל לצערנו, לא רק בנושא הזה, אלא גם בעניין האמונה, ישנו הבדל גדול בין ארצות אירופה, לבין ארצות המזרח. האשכנזים אומרים, כי ההבדל בדבר בא מהערבים והאירופאים, ויש בזה אמת. אבל צריכים לדעת, כי העניין הוא הפוך. כפי שאמרנו מקודם לגבי הצניעות, כי עם ישראל צנוע יותר מאומות העולם, כך גם לגבי האמונה, כל עניין האמונה בבורא עולם, בא לאומות העולם מאיתנו. אומר הגר"א וסרמן, מה זאת אמונה? איך אפשר לדרוש מהיהודי להאמין? או מעם הארץ, או מהילד? הרי פילסופים גדולים, הסתבכו בעניין האמונה. א"כ איך הדבר אפשרי? והוא עונה, כי האמונה, זהו דבר פשוט

פעמים. ספר הניצחון עומד על כך. הוא אינו מדבר על התקופה שלנו, אלא לפני שבע מאות שנה, במדינת גרמניה, או בצרפת, בדורות ההם. הוא שואל את השאלה בסגנון כזה, 'שואלים את היהודים, למה הגויים אינם יודעים לבטא את האותיות חי"ת ועי"ן?'

לפני שאגיד את התשובה, צריכים להבין את השאלה. דהיינו, מדוע היהודים אכן מבטאים את האותיות חי"ת ועי"ן, ואילו הגויים אינם מבטאים אותם. אתם יודעים מה פירושו? מובן שבעבר האשכנזים אפילו בגרמניה, היו מבטאים חי"ת ועי"ן. היה קיים הבדל, בין היהודים לבין הגויים, בעניין הזה. הגויים לא יודעים להגיד חי"ת ועי"ן, והיהודים אכן ידעו.

והתשובה לכך שהוא כותב היא, כי הגויים אינם מבטאים זאת, משום שאינם מאמינים ב'חי עולמים'. מה הפירוש, אינם מאמינים? הכוונה כי גם אותם אשר אומרים כי הם מאמינים, אבל אינם מאמינים ממש בלב שלהם. ליבם חלוק עליהם, אולי כן ואולי לא. הדבר תלוי, לפי הרצונות שלו. זאת תשובה אחת. תשובה שנייה הוא אומר, כי דוד המלך קילל אותם, לא יִהְיוּ בְּגֵרוֹנִים. כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשִׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר בִּטַח בָּהֶם [תהלים קט"ו, ז-ח]. אולם בארצות המזרח, האמונה היתה מוחשית, גם אצל אומות העולם. לכן הערבים, הם מבטאים חי"ת ועי"ן. אבל לצערינו, בסופו של דבר, היהודים באירופה כבר למדו מן הגויים, במשך הדורות הם שכחו, וכבר אינם מסוגלים לבטא חי"ת ועי"ן. הם היו מושפעים, וכך התקלקלה אצלם השפה, במשך הזמן, בדברים נוספים.

אבל בואו ונראה, כיצד נהגו אבותינו הק'. הסתכלתי על יוסף הצדיק, ועל השבטים הקדושים. תמיד שם שמים, היה שגור בפיהם. ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי, אלהים יענה את שלום פרעה [בראשית מ"א, ט"ז]. אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה, הִרְאָה אֶת פְּרַעְהָ [שם שם, כ"ח]. כִּי נִכּוֹן הַדְּבָר מֵעַם הָאֱלֹהִים וּמִמֶּהָר הָאֱלֹהִים

לְעִשְׂתּוֹ [שם שם, ל"ב]. יוסף הצדיק, מזכיר בכל משפט את שם ה'. עד כדי כך, שגם פרעה הרשע, כבר נהיה מושפע ממנו. פרעה לא היה מזכיר שם שמים, ופתאום הוא אומר, הַנְּמַצָּא כְּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ [שם שם, ל"ח]. לפתע, גם פרעה נהיה דתי... אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת כָּל זֹאת [שם שם, ל"ט]. כעת המעמד השפיע עליו, אבל אח"כ הוא כבר שכת.

אותו הדבר לגבי אשת פוטיפר, יוסף הצדיק אומר לה, וְאִיךָ אֲעֲשֶׂה הַרְעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחָטָאתִי לְאֱלֹהִים [שם ל"ט, ט"ז]. אבל היא, אינה מזכירה בכלל את שם ה'. וכן שר המשקים ושר האופים, אין שם שמים מוזכר בפיהם. אבל יוסף אומר להם, הֲלוֹא לְאֱלֹהִים פְּתַרְנִים סִפְרוּ נָא לִי [שם מ', ח"].

כמוֹכֵן נֹאמֵר, וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה, כִּי נִשְׁנִי אֱלֹהִים אֶת כָּל עַמְלִי, וְאֶת כָּל בֵּית אָבִי. וְאֶת שֵׁם הַשְּׁנַי קָרָא אֶפְרַיִם, כִּי הִפְרַנִּי אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ עֲנִי [שם מ"א, נ"א-נ"ב]. אֶת הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרָא [שם מ"ב, י"ח]. אֱלֹהִים יַחַדְךָ בָּנִי [שם מ"ג, כ"ט]. כֹּאשֶׁר רָאוּ הַשְּׁבֻטִים כִּי יוֹסֵף חוֹשֵׁד בָּהֶם, מְרַגְּלִים אֹתָם [שם מ"ב, ט"ז], הֵם אוֹמְרִים, מֶה זֹאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ [שם שם, כ"ח]. הָאֱלֹהִים מָצָא אֶת עוֹן עַבְדֶּיךָ [שם מ"ד, ט"ז]. עַל הַפְּסוֹק, וַיִּרְא אֲדֹנָיו כִּי יָיָ אֶתוֹ, וְכֹל אֲשֶׁר הוּא עָשָׂה, יָיָ מִצְלִיחַ בְּיָדוֹ [שם ל"ט, ג']. אוֹמֵר רִשְׁנִי, שֵׁם שָׁמַיִם שְׁגוֹר בְּפִי.

א"כ רואים, כיצד אצל אבותינו הקדושים, היה שם שמים שגור בפיהם, בכל דבר ובכל זמן. כמו שאומר דוד המלך, לְדָר וְדָר אוֹדִיעַ אֲמוֹנֶתְךָ בְּפִי [תהלים פ"ט, א']. בְּפִי דִיּוּקָא.

רבינו הרמב"ם כותב בהלכות ברכות [פרק א' ה' ג'], למה חז"ל תיקנו כל כך הרבה ברכות? הרי רק ברכת המזון, הוא מן התורה. ויש אומרים, כי גם ברכות התורה. כך לפי דעות מסוימות, אבל לא נראה שהרמב"ם סובר כך. ויש

שערי יצחק – השיעור השבועי

ואם נקשר זאת, עם עניין מאה ברכות, שתיקנו חז"ל לאמרם בכל יום, כפי שכתוב בגמרא במס' מנחות [שם], תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר (דברים י, יב) ועתה ישראל מה י"י אלהיך שואל מעמך. מדוע תיקנו זאת?

כתוב בסדר רב עמרם גאון, שמענו, ישנה קבלה כזאת, כי בזמן דוד המלך, היו מתים מאה מישראל בכל יום. כך הודיעו אנשי ירושלים, לדוד המלך. כותב זאת גם בעל שיבלי הלקט. הארכתני על כך בקונטרס 'מילי דברכות' [שער ראשון] אשר נדפס בפסקי מהרי"ץ חלק שני, והבאתי את כל המקורות של העניין הזה, כיצד נעשה ייסוד הברכות. רב עמרם גאון בפתחת סידורו כתב וז"ל, וסדר תפילות וברכות של כל השנה ששאלת שהורו מן השמים וכו', ודוד מלך ישראל תיקנו, כשהודיעוהו יושבי ירושלים שמתים מישראל מאה בכל יום, עמד ותיקנו. ונראה הדבר שנשתכחו, ועמדו תנאים ואמוראים וייסדו. הסברתי זאת בהמשך [בסימן ה' עמ' שד"מ] באריכות.

אבל לכאורה, מה הקשר, בין מה שהיו מתים מאה מישראל בכל יום, לעניין מאה ברכות? אלא נלע"ד בס"ד שהתשובה היא, כי הקב"ה עשה שהאנשים ימותו, כמו שנאמר וְהֵאֱלֹהִים עָשָׂה שְׂיָדָאוּ מִלְּפָנָיו [קהלת ג', י"ד]. דהיינו, אם האדם יודע שהוא ימות, ממילא הוא מפחד. היום הוא כאן, ומחר בקבר. הגמ' במס' ברכות [דף ה' ע"א] אומרת, לעולם ירגז אדם יצר טוב על יצר הרע. שנא' (תהלים ד', ה') רגזו ואל תחטאו. אם נצחו, מוטב וכו', ואם לאו, יזכור לו יום המיתה. הקב"ה ראה, כי חסרה יראת שמים, לכן הוא הפחיד אותם. אומר דוד המלך, ישנה עצה לך, נקבע מאה ברכות בכל יום, ועי"כ האדם יזכור את הקב"ה. כל הזמן, יש לו משהו אחר אשר מפחיד אותו. בכל פעם, כאשר הוא בא לאכול, או לשתות, או להרית, או אם ראה ברק, או שמע רעם, וכיו"ב, על כל

אומרים, כי גם ברכת 'על המחיה', היא מן התורה. אבל רוב ככל הברכות, לפי כל הדעות, הן בודאי מדרבנן. א"כ, מדוע תיקנו מאה ברכות?

כותב הרמב"ם [שם] כך, ברכות רבות תיקנו חכמים דרך שבח והודיה ודרך בקשה, כדי לזכור את הבורא תמיד. ובהלכה ד' כותב הרמב"ם, נמצאו כל הברכות כולן שלשה מינים. ברכות הנייה, וברכות מצות, וברכות הודאה, שהן דרך שבח והודיה ובקשה, כדי לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו. לכאורה, מה הקשר? בגלל שאני זוכר את ה', אני מפחד ממנו?

התשובה היא, כי אכן הדבר כן. בבית המקדש השני, שהיה תחת שלטון מלכי פרס, כתוב [ע"י מס' מדות פ"א מ"ג] כי השלטון דרש מן היהודים, שיעשו את צורת העיר שושן, מעל השער המזרחי שבחומת הר הבית. בכדי שהיהודים יזכרו, שהם כפופים אליהם. בכדי לזכור אותנו, תעשה את הצורה הזאת. אם אתה זוכר, אתה גם מפחד. הדבר מביא מורא. אבל אם אתה שוכח, וְתִשְׁכַּח יְיָ עֲשֶׂה, נוֹטָה שָׁמַיִם וַיִּסַּד אָרֶץ [ישעיהו נ"א, י"ג]. האדם, טבעו לשכוח, לכן צריך מי שיזכיר לו.

חז"ל תיקנו את הברכות, בכדי שהאדם יזכור את ה' תמיד, וממילא הוא יבוא לידי יראה ממנו. כך מלמד אותנו רבינו הרמב"ם. וחושבני, כי זהו פסוק מלא, שנאמר וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מֵעַמּוֹךָ, כִּי אִם לִירָאָה אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ [דברים י', י"ב]. הרי חז"ל דורשים [מנחות דף מג ע"ב], אל תקרי 'מה', אלא 'מאה', והמשך הפסוק הוא, 'כי אם ליראה'. ואחרי שישנה היראה, ממילא יבוא כל יתר הדברים האחרים, לְלַכֵּת בְּכָל דְּרָכָיו, וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ, וְלַעֲבֹד אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ. לְשֹׁמֵר אֵת מִצְוֹת יְיָ וְאֵת חֻקֹּתָיו וְגו', כפי שכתוב אח"כ. זה מקור נפלא לדברי הרמב"ם.

דבר יש לו ברכה, ממילא השגנו את התוצאה בדרך אחרת. זהו הקשר ביניהם, כי במקום אותם מאה שהיו מתים, ישנם את המאה ברכות. זהו מה שאומר הרב"ם, לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו.

צריכים לדעת, ויש לחנך כך, כי האמונה והקדושה והעניעות, הם תלויים האחד בשני. חסר בדור שלנו, החינוך לאמונה פשוטה. וכמובן, אי אפשר לחנך את הילדים, אם האב בעצמו אינו כזה, או אם האמא אינה כזאת. לכן, האדם צריך מקודם לתקן את עצמו. עלינו לחנך לקדושה ולעניעות, בצורה פשוטה, בלי פלפולים ובלי עמקות.

זה לא קמחית. לפי דעתי, מה שהוא אומר על קמחית, זה לא קמחית, זה קטנית... אף אחד לא הבין את הרעיון. כך רוצים לחנך? על בסיס רעיונות קשים ועמוקים? את קמחית יוצא שהוא עושה קטנית, קטנטונת. כי לפי הגרי"ח בבן יהודע, לדבריו היא לא העמיקה ולא הבינה את מהות העניעות. דוק והבן.

הדבר פשוט, בתכלית הפשטות. צריכה להיות אמונה פשוטה. כמו שאמרנו בשם הגאון ר' אלחנן וסרמן, האמונה היא דבר הכי פשוט, לא צריך ללכת עקום, 'דור עקש ופתלתול'. ואם ישנם אנשים, שהדבר קשה להם, אינם יכולים להזכיר את הקב"ה תמיד, הסיבה לכך היא, משום שאצלם הדבר עדיין אינו מוחשי, אלא מלאכותי. זאת היא הבעיה. כי אם העניעות היא מלאכותית, ואם האמונה היא מלאכותית, הדבר אינו עובד. אבל המציאות היא, שאפי' אם האדם עושה זאת באופן מלאכותי, א"כ אין לו ברירה. תתחיל באופן מלאכותי, ובסוף הדבר יהיה אצלו באופן טבעי. על ידי שהאדם מרגיל את עצמו, ממילא במשך הזמן הדבר מתחזק אצלו, כי הפנימיות תתעורר בסוף. אפילו שכעת הפעולה היא חיצונית, אבל בסוף, הדבר יהיה גם באופן פנימי, בעה"ת.

נקוה שנצמח בדרך הנכונה הזאת, לקדושה ולעניעות, וכן לאמונה, שזהו בעצם הבסיס המשותף לכל הדברים הללו.

המקום ברוך הוא יסייענו על מעשה רצוננו, וימלא כל משאלות ליבנו וליבכם לטובה, אכ"ר.

שאלה מהקהל: חז"ל קבעו להן כללים בצניעות?

תשובת מרן שליט"א: העניעות צריכה להיות, פשוטה וטבעית. מבלי שצריך להגיד על כל דבר, כי זה כך וזה כך, ומחר כשתשתנה ה'מודה' זה כך. האשה לבדה יכולה להבין לבדה, מה צנוע, ומה לא צנוע. מבלי שיתנו לה כללים, כמה סנטימטרים וכדו'.

שאלה מהקהל: גם אם היא יוצאת לעבודה מחוץ לבית?

תשובת מרן שליט"א: אכן, ודאי צריך להסביר באופן כללי. אבל כאשר הדבר הוא טבעי ואמיתי, היא לבדה מבינה, מה מתאים, ומה לא מתאים. זהו מה שצריך, ובמשך הזמן הדבר יביא את התוצאה.

קריאה נרגשת ממרן שליט"א להשתתפות ב"מבצע האלף" לטובת הישיבה הגדולה "פרי עץ חיים" לבני ק"ק תימן יע"א בעיר בית שמש.

ישנו דבר חשוב נוסף, בעניין "מבצע האלף" לטובת ישיבת 'פרי עץ חיים', שהוקמה בעיר בית שמש, אשר נמצאת במצב כספי קשה מאד, וממש 'הגיעו מים עד נפש'. מנהלי הישיבה, כורעים תחת העומס והנטל, ולצערינו אין משען ואין משענה. אין מי שיעזור. המצב ממש קשה, מכל הבחינות. מהיגם שישנם בחורים רבים, הרוצים להתקבל לישיבה, אבל כמובן שאין מקום, ובקושי הם מחזיקים את הקיים.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה. פרטים בטלפון: 050-4140741

לכן כעת הם יוצאים במבצע קטן מאד, מבקשים מהציבור לתמוך, בשקל אחד ליום, בסה"כ שלושים שקל בחודש. ובעז"ה עי"כ, יכול להיות ביסוס וקיום לישיבה.

צריכים לדעת, זאת הישיבה התימנית הראשונה, המתאימה והחזקה מכל הבחינות. אבל, אם אין קמת, אין תורה. לכן, כל אחד ישתדל בעצמו, וכן להתרים את השכנים והקרובים והידידים, להפנות אותם אל הרב יאיר תם יצ"ו [טלפון: 057-3133327], אשר מארגן את כל העניין הכספי, בכדי שבעז"ה נזכה לראות את הבחורים שיחי' מבני עדתינו, עולים במעלות התורה והיראה, ואשר רוצים גם בהמשך המסורת. וזה ישפיע טובה וברכה לכלל ישראל.

המקום ב"ה יזכנו, שיצליחו בכך, ונעלה כולנו בתורה וביראת שמים, אכי"ר.